

JOSIF STALIN

DIALEKTISESTA JA HISTORIALLISTEISTA MATERIALISMISTA

Sosialismi.net
2005

Jyväskylän kommunististen nuorten valistustyöryhmän alkulause

Suomessa on Stalin-hysteria jälleen nostanut päätään ja ikäväksemme tämä porvariston lietsoma hysteerinen suhtautuminen on tarttumassa myös työväenliikkeeseen. Tällaisten käsitysten johdosta kaikki Neuvostoliitossa tehdyt poliittiset virheet pyritään vierittämään ns. stalinismin niskaan ja näin vältetään jälleen kerran analysoimasta tarkemmin NKP:n politiikkaa ja Neuvostoliiton todellisuudessa kaataneita tekijöitä.

Tämä Stalinin kirjoittama mainio dialektisen ja historiallisen materialismin esitys julkaistaan nyt uusintapainoksena ensimmäistä kertaa yli 30 vuoden jälkeen. Tarkoituksenamme on herättää kriittistä keskustelua pikkuporvarillisten ajattelijoiden Stalinin ympärille kyhäilemää hysteriaa kohtaan antamalla oikea kuva siitä, mitä Stalinin ajattelu on ollut, ja miksi sitä vastaan yhä hyökätään niin voimakkaasti jopa työväenliikkeen sisällä.

Sen lisäksi, että vihkosen julkaiseminen on poliittinen kannanotto, on se myös tarkoitettu opintomateriaaliksi opintokerhoihin. "Dialektisestä ja historiallisesta materialismista" on edelleenkin parhaita marxilais-leniniläisen filosofian ja sosiologian yhteenvetoja ja opintokerhoissa se on omiaan herättämään keskustelua ja uudenlaisia ajatuksia opiskelijoiden keskuudessa.

Vihkossa on julkaistu myös ruotsalaisen tutkijan Bo Gustafssonin v. 1967 kirjoittama jälkilause, jossa analysoidaan kriittisesti Stalinin merkitystä kommunistisen liikkeen ja sosialismin rakentajana. Ja vaikka Gustafssoninkin kirjoitus on selvästi hänen omien poliittisten ajatustensa värittävä, tuo sekin erinomaisesti lisää syvyyttä meneillään olevaan Stalin-keskusteluun.

Jyväskylän kommunististen nuortenvaalistustyöryhmä
20.4.2004.

DIALEKTISESTA JA HISTORIALLISESTA MATERIALISMISTA

Dialektinen materialismi on marxilais-leniniläisen puolueen maailmankatsomus. Sitä nimitetään dialektiseksi materialismiksi sen vuoksi, että sen suhtautuminen luonnonilmiöihin, sen luonnonilmiöiden tutkimusmetodi, näiden ilmiöiden tiedostamismetodi on dialektinen, ja sen luonnonilmiöiden tulkinta, sen käsitys luonnonilmiöistä, sen teoria, on materialistinen.

Historiallinen materialismi on dialektisen materialismin väittämien ulottamista yhteiskunnallisen elämän tutkimiseen, dialektisen materialismin väittämien soveltamista yhteiskuntaelämän ilmiöihin, yhteiskunnan tutkimiseen, yhteiskuntahistorian tutkimiseen.

Luonnehtiessaan dialektista metodiansa Marx ja Engels viittaavat tavallisesti Hegeliin sinä filosofina, joka on määritellyt dialektiikan peruspiirteet. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että Marxin ja Engelsin dialektiikka on samaa kuin Hegelin dialektiikka. Itse asiassa Marx ja Engels ottivat Hegelin dialektiikasta vain sen "järjellisen jyvän", heittäen pois hegeliläisen idealistisen kuoren ja kehittären dialektiikkaa pitemmälle antaakseen sille nykyaikaisen tieteellisen muodon.

"Minun dialektinen metodini", sanoo Marx, "on pohjaltaan ei ainoastaan erilainen kuin Hegelin metodi, vaan suorastaan sen vastakohta. Hegelin mielestä on ajatteluprosessi, jonka hän aatteen nimisenä muuttaa itsenäiseksi subjektiksi, todellisuuden demiurgi (luoja), todellisuuden, joka on vain aatteen ulkonainen ilmaus. Minulla päinvastoin ei aatteellinen ole muuta kuin ihmispäähän siirrettyä ja siellä muunnettua aineellisuutta" (K. Marx. Jälkilause "Pääoman" I osan toiseen saksankieliseen painokseen).

Luonnehtiessaan materialismiaan Marx ja Engels viittaavat tavallisesti Feuerbachiin sinä filosofina, joka palautti materialismin oikeuksiinsa. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että Marxin ja Engelsin materialismi on samaa kuin Feuerbachin materialismi. Itse asiassa Marx ja Engels ottivat Feuerbachin materialismista sen "perusjyvän" kehittären sitä edelleen materialismin tieteellis-filosofiseksi teoriaksi ja heittäen pois sen idealistiset ja uskonnollis-siveysopilliset kerrostumat. On tunnettua, että Feuerbach, ollen pohjaltaan materialisti, kapinoin materialismi-nimitystä vastaan. Engels selitti usein, että Feuerbach "huolimatta materialistisesta perustasta, ei vielä vapautunut vanhoista idealistisista kahleista", että "Feuerbachin todellinen idealismi käy ilmi heti, kun tulemme hänen uskonnonfilosofiaansa ja siveysoppiinsa" (Karl Marx. Valitut teokset, 1 osa, s. 443, 445, saks. painos).

Dialektiikka johtuu kreikkalaisesta sanasta "dialego", joka merkitsee "käydä keskustelua, käydä väittelyä". Dialektiikalla ymmärrettiin vanhalla ajalla taitoa päästä totuuteen paljastamalla ristiriidat vastustajan ajatuksenjuoksussa ja voittamalla nämä ristiriidat. Vanhalla ajalla olivat muutamat filosofit sitä mieltä, että ristiriitojen paljastaminen ajattelussa ja vastakkaisten mielipiteiden yhteentörmäys on parhain keino totuuden selville saamiseksi. Tämä jälkepäin luonnonilmiöihin ulotettu dialektinen ajattelutapa muuttui luonnon tiedostamisen dialektiseksi metodiksi, joka piti luonnonilmiöitä ikuisesti liikkuvina ja muuttuvina, ja luonnon kehitystä luonnossa olevien ristiriitojen kehityksen tuloksena, luonnossa olevien vastakkaisten voimien vuorovaikutuksen tuloksena.

Dialektiikka on perustaltaan metafysiikan suoranainen vastakohta.

1) Marxilaista dialektista metodia luonnehtivat seuraavat peruspiirteet:

a) Päinvastoin kuin metafysiikka, ei dialektiikka pidä luontoa toisistaan irrallaan olevien, toisistaan eristettyjen ja toisistaan riippumattomien esineiden ja ilmiöiden satunnaisena kokoutumana, vaan yhteenkuuluvana yhtenäisenä kokonaisuutena jossa esineet ja ilmiöt ovat elimellisesti toistensa yhteydessä, ovat toisistaan riippuvaisia ja toistensa ehtoina.

Dialektinen metodi katsoo sen vuoksi, että ainoatakaan luonnonilmiötä ei voida ymmärtää, jos se otetaan eristetyssä muodossa ympäröivien ilmiöiden yhteyden ulkopuolella, sillä mikä ilmiö tahansa voidaan millä luonnon alalla tahansa muuttaa mielettömyydeksi, jos sitä tarkastellaan erillään ympäröivistä ehdoista, niistä irrallaan, ja päinvastoin, mikä ilmiö tahansa voidaan ymmärtää ja perustella, jos sitä tarkastellaan sen erottamattomassa yhteydessä ympäröiviin ilmiöihin, riippuvaisena sitä ympäröivistä ilmiöistä.

b) Päinvastoin kuin metafysiikka, ei dialektiikka tarkastele luontoa levon ja liikkumattomuuden, pysähdyksen ja muuttumattomuuden tilana, vaan katkeamattoman liikkeen ja muuttumisen, katkeamattoman uudistumisen ja kehittymisen tilana, jossa jotakin aina syntyy ja kehittyy, jotakin on tuhoutumassa ja elämästä eroamassa.

Sen vuoksi dialektinen metodi vaatii, ettei ilmiöitä tarkasteltaisi vain niiden keskinäisen yhteyden ja riippuvaisuuden näkökannalta, vaan myös niiden liikkeen, niiden muuttumisen, niiden kehityksen näkökannalta, niiden syntymisen ja kuoleentumisen näkökannalta.

Dialektisen metodin mukaan on ennen kaikkea tärkeää, ei se, mikä näyttää kullakin hetkellä lujalta, mutta alkaa jo kuoleentua vaan se, mikä syntyy ja kehittyy, vaikkapa se ei sillä hetkellä näytäkään lujalta, sillä dialektinen metodi pitää voittamattomana vain sitä, mikä syntyy ja kehittyy.

"Koko luonto", sanoo Engels. "pienimmästä suurimpaan, hiekkajyväsistä aurinkoihin asti, protisteista (elämän alkusolu - J. St.) ihmisiin asti on ikuisesti syntyvässä ja tuhoutuvassa, keskeytymättömässä virtauksessa, herkeämättömässä liikkeessä ja muutoksessa" (Friedrich Engels, Anti-Dühring, Luonnon dialektiikka).

Sen vuoksi, sanoo Engels, dialektiikka "ottaa oliot ja niiden käsitteelliset kuvat oleellisesti niiden keskinäisessä yhteydessä, toisiinsa punoutuneina, niiden liikkeessä, niiden syntyisessä ja tuhoutumisessa" (sama).

c) Päinvastoin kuin metafysiikka, ei dialektiikka tarkastele kehitysprosessia yksinkertaisena kasvamisen prosessina, jossa määrälliset muutokset eivät johda laadullisiin muutoksiin, vaan sellaisena kehityksenä, joka siirtyy vähäisistä ja piilevistä määrällisistä muutoksista avoimiin muutoksiin, perusteellisiin muutoksiin, laadullisiin muutoksiin, jossa laadulliset muutokset eivät tapahdu vähitellen, vaan nopeasti, äkkiä, hyppäyksellisenä siirtymisenä yhdestä tilasta toiseen, eivät tapahdu satunnaisesti, vaan lainmukaisesti, huomaamattomien ja asteittaisten määrällisten muutosten kasautumisen tuloksena.

Sen vuoksi dialektinen metodi katsoo, että kehitysprosessia ei ole käsitettävä ympyrässä tapahtuvaksi liikkeeksi, ei pelkäsi kuljetun matkan toistamiseksi, vaan eteneväksi liikkeeksi, liikkeeksi nousevassa linjassa, siirtymiseksi vanhasta laadullisesta tilasta uuteen laadulliseen tilaan, kehittymiseksi yksinkertaisesta mutkalliseen, alemmasta ylempään.

"Luonto", sanoo Engels, "on dialektiikan koetin ja meidän täytyy sanoa nykyisen luonnontieteen eduksi, että se on hankkinut tälle kokeelle äärimmäisen rikkaan, joka päivä kasaantuvan aineiston ja todistanut sillä, että luonnossa tapahtuu kaikki viime kädessä dialektisesti eikä metafysiillisesti, että luonto ei liiku alinomaan, toistuvan ympyrän ikuisessa yksitoikkoisuudessa, vaan käy läpi todellisen historian. Tässä on mainittava ennen kaikkea Darwin joka on antanut metafysiilliselle luonnonkäsitykselle ankarimman iskun todistamalla, että koko nykyinen orgaaninen luonto, kasvit ja eläimet ja niiden mukana myöskin ihminen, on miljoonia vuosia jatkuneen kehitysprosessin tuote" (Friedrich Engels, Anti-Dühring).

Luonnehtien dialektisen kehityksen siirtymiseksi määrällisistä muutoksista laadullisiin muutoksiin Engels sanoo:

"Fysiikassa ... on jokainen muutos määrän muuttumista laaduksi, kappaleessa itsessään olevan tai siihen liitetyn paljouden määrällisen muuttumisen seuraus. Siten esimerkiksi on ensi aluksi samantekevää, mikä on veden lämpöaste sen tippuvan nestemäisen tilan suhteen; mutta sitten nestemäisen veden lämpö määrän lisääntyessä tahi vähetessä saapuu kohta, jossa veden kiinnevoimat vaihtuu ja vesi muuttuu yhdessä tapauksessa höyryksi ja toisessa tapauksessa jääksi ... Niinpä tarvitaan määrätty vähin virran vahvuus sähkölampun platinalangan hehkumaan saattamiseksi; siten on jokaisella metallilla

hehkumis- ja sulamislämpönsä, siten on jokaisella nesteellä tunnetun paineen vallitessa kiinteä jäätymä- ja kiehumapisteensä - mikäli välineemme tekevät meille mahdolliseksi vastaavan lämmön aikaansaamisen; siten, lopuksi, on myös jokaisella kaasulla kriisipisteensä, jossa paine ja jäähdytys tekevät sen tippuvan nestemäiseksi...

Niin sanotut fysiikan konstantit (yhdestä tilasta toiseen muuttumisen pisteet - J. St.) eivät suurimmaksi osaksi ole muuta kuin nimityksiä solmupisteille, joissa määrällinen (muutos) liikkeen lisääminen tahi vähentäminen saa aikaan laadullisen muutoksen vastaavan kappaleen tilassa, jossa siis määrä muuttuu laaduksi" (sama).

Siirtyen edelleen kemiaan Engels jatkaa:

"Kemiaa voidaan nimittää tieteen kappaleiden muuttuneen määrällisen kokoonpanon johdosta tapahtuneista laadullisista muutoksista. Tämän tiesi jo Hegelkin... Esimerkiksi happi: jos kolme atomia yhdistyy molekyyliksi tavanomaisen kahden asemesta, niin saamme otsonin, aineen, joka on hajultaan ja vaikutukseltaan hyvin selvästi erilainen kuin tavallinen happi. Ja entä sitten ne erilaiset suhteet, joissa happi yhdistyy tyypen tahi rikkiin ja joista jokainen muodostaa kaikista toisista laadullisesti erilaisen kappaleen!" (sama).

Lopuksi, arvostellessaan Dühringiä, joka soimaa hurjasti Hegeliä ja samalla ottaa salaviihkaa tältä tunnetun väittämän siitä, että siirtyminen aistimattoman maailman valtakunnasta aistimuksen valtakuntaan, epäorganisen maailman valtakunnasta orgaanisen elämän valtakuntaan on hyppäys uuteen tilaan, Engels sanoo:

"Tämähän on kokonaan hegeliläinen mittasuhteiden solmulinja, jossa pelkkä määrällinen lisäys tahi vähennys aiheuttaa määrättyjen solmupisteiden kohdalla laadullisen hyppäyksen, esimerkiksi vettä lämmitettäessä ja jäähdytettäessä, jolloin kiehumapiste ja jäätymäpiste ovat solmuja, joissa tapahtuu - normaalipaineen vallitessa - hyppäys uuteen aineen olotilaan, jossa siis määrä muuttuu laaduksi" (sama).

d) Päinvastoin kuin metafysiikka, dialektiikka lähtee siitä, että luonnonesineille, luonnonilmiöille ovat ominaisia sisäiset ristiriidat, sillä kaikilla niillä on kielteinen ja myönteinen puolensa, menneisyytensä ja tulevaisuutensa, elämästä eroavat ja kehittyvät aineksensa, että näiden vastakohtien taistelu, taistelu vanhan ja uuden välillä, kuoleentuvan ja syntyvän välillä, elämästä eroavan ja kehittyvän välillä, muodostaa kehitysprosessin sisäisen olemuksen, määrällisten muutosten laadullisiksi muuttumisen sisäisen olemuksen.

Sen vuoksi dialektinen metodi katsoo, että kehitysprosessi alemmasta ylempään ei tapahdu ilmiöiden sopusointuisena kehityksenä, vaan esineille, ilmiöille ominaisten ristiriitojen ilmenemisenä näiden ristiriitojen pohjalla vaikuttavien vastakkaisten pyrkimysten "taisteluna".

"Dialektiikka varsinaisessa mielessä", sanoo Lenin, "on ristiriidan tutkimista esineiden omassa olemuksessa" (Lenin, "Filosofiset vihkot", s. 263).

Ja edelleen:

"Kehitys on vastakohtien 'taistelua'." (Lenin, XIII osa, s. 301.)

Sellaiset ovat lyhyesti marxilaisen dialektisen metodin peruspiirteet.

Ei ole vaikea ymmärtää, miten suunnaton merkitys on dialektisen metodin väittämien ulottamisella yhteiskuntaelämän tutkimiseen, yhteiskuntahistorian tutkimiseen millainen suunnaton merkitys on näiden väittämien soveltamisella yhteiskuntahistoriaan, proletariaatin puolueen käytännölliseen toimintaan.

Jos maailmassa ei ole eristettyjä ilmiöitä, jos kaikki ilmiöt ovat yhteydessä keskenään ja toinen toisensa ehtoina, niin on selvää, että jokainen yhteiskuntajärjestelmä ja jokainen yhteiskunnallinen liike historiassa on arvioitava, ei "ikuisen oikeuden" tahi jonkun muun ennakoita hyväksytyn aatteen mukaisesti, kuten historioitsijat usein tekevät; vaan niiden ehtojen näkökannalta, jotka ovat synnyttäneet tämän järjestelmän ja tämän yhteiskunnallisen liikkeen, ja joiden kanssa ne ovat yhteydessä.

Orjanomistusjärjestelmä on nykyisten ehtojen kannalta katsoen mielettömyys, luonnonvastainen tyhmyys. Orjanomistusjärjestelmä on hajoavan alkuperäisen yhteisjärjestelmän oloissa täysin ymmärrettävä ja lainmukainen ilmiö, koska se merkitsee askelta eteenpäin alkuperäiseen

yhteisöjärjestelmään verraten.

Porvarillis-demokraattisen tasavallan vaatimus oli tsarismiin ja porvarillisen yhteiskunnan olosuhteiden vallitessa sanokaamme vuonna 1905 Venäjällä, täysin ymmärrettävä, oikea ja vallankumouksellinen vaatimus, sillä porvarillinen tasavalta merkitsi silloin askelta eteenpäin. Porvarillis-demokraattisen tasavallan vaatimus nykyisten ehtojemme vallitessa Neuvostoliitossa on mieletön ja vastavallankumouksellinen vaatimus, sillä porvarillinen tasavalta on Neuvostotasavaltaan verraten askel taaksepäin.

Kaikki riippuu ehdoista, paikasta ja ajasta.

On ymmärrettävää, että ilman sellaista historiallista suhtautumista yhteiskunnallisiin ilmiöihin historiatieteen olemassaolo ja kehitys on mahdotonta, sillä vain sellainen suhtautuminen vapauttaa historiatieteen sen muuttumisesta satunnaisuuksien kaaokseksi ja mitä mielettömimpien virheiden röykkiöksi.

Edelleen. Jos maailma on katkeamattomassa liikkeessä ja kehityksessä, jos vanhan kuoleentuminen ja uuden kasvaminen on luonnon laki, niin on selvää, ettei ole enää olemassa "järkkymättömiä" yhteiskuntaoloja, yksityisomistuksen ja riiston "ikuisia periaatteita", talonpoikien tilanherrojen valtaan alistamisen, työläisten kapitalistien valtaan alistamisen "ikuisia aatteita".

Kapitalistinen järjestelmä voidaan siis korvata sosialistisella järjestelmällä samoin kuin kapitalistinen järjestelmä korvasi aikoinaan feodaalisen järjestelmän.

Ei ole siis suuntauduttava niihin yhteiskuntakerroksiin, jotka eivät enää kehity, vaikka ne muodostavatkin nykyhetkellä vallitsevan voiman, vaan niihin kerroksiin, jotka kehittyvät, joilla on tulevaisuutta, vaikka ne eivät muodostakaan nykyhetkellä vallitsevaa voimaa.

Viime vuosisadan 80-luvulla (1880-luvulla, julkaisijan huom.), marxilaisten narodnikkeja vastaan käymän taistelun kaudella, proletariaatti oli Venäjällä mitättömänä vähemmistönä verraten väestön valtavan enemmistön muodostaneeseen yksityistalonpoikaistoon. Mutta proletariaatti kehittyi luokkana, kun taas talonpoikaisto jakaantui luokkana ja juuri siksi, että proletariaatti kehittyi luokkana, marxilaiset suuntautuivat proletariaattiin. Eivätkä he erehtyneet, sillä kuten tunnettua, proletariaatti kasvoi sittemmin merkityksettömästä voimasta ensiluokkaiseksi historialliseksi ja poliittiseksi voimaksi.

Ollakseen siis erehtymättä politiikassa on katsottava eteenpäin eikä taaksepäin.

Edelleen. Jos hitaiden määrällisten muutosten vaihtuminen nopeiksi ja äkillisiksi laadullisiksi muutoksiksi on kehityksen laki, niin on selvää, että sorrettujen luokkien suorittamat vallankumoukselliset mullistukset muodostavat täysin luonnollisen ja kiertämättömän ilmiön.

Siirtymistä kapitalismista sosialismiin ja työväenluokan vapauttamista kapitalistisesta sorrosta ei voida siis toteuttaa hitailla muutoksilla, ei reformeilla, vaan ainoastaan kapitalistisen järjestelmän laadullisella muutoksella, vallankumouksella.

Ollakseen siis erehtymättä politiikassa on oltava vallankumouksellinen eikä reformisti.

Edelleen. Jos kehitys tapahtuu sisäisten ristiriitojen ilmenemisenä, vastakkaisten voimien yhteentörmäyksenä näiden ristiriitojen pohjalla, näiden ristiriitojen voittamiseksi, niin on selvää, että proletariaatin luokkataistelu on täysin luonnollinen ja kiertämätön ilmiö.

Ei ole siis hämättävä kysymystä kapitalistisen järjestelmän ristiriidoista, vaan paljastettava ne ja tuotava ne julki, ei tukahdutettava luokkataistelua, vaan käytävä sitä loppuun asti.

Ollakseen siis erehtymättä politiikassa on harjoitettava leppymätöntä proletaarista luokkapoliittikkaa eikä reformistista proletariaatin ja porvariston etujen sopusoinnun poliittikkaa, eikä myöskään kapitalismin sosialismiksi "kasvamisen" luokkasovittelupoliittikkaa.

Sellainen on marxilainen dialektinen metodi, jos sitä sovelletaan yhteiskuntaelämään, yhteiskuntahistoriaan.

Mitä tulee marxilaiseen filosofiseen materialismiin, niin se on perustaltaan suoranaisesti vastakkainen filosofiselle idealismille.

2) Marxilaista filosofista materialismia luonnehtivat seuraavat peruspiirteet:

a) Päinvastoin kuin idealismi, joka pitää maailmaa "absoluuttisen aatteen", "maailmanhengen", "tajunnan" ruumiillistumana, Marxin filosofinen materialismi lähtee siitä, että maailma on luonteeltaan materiaallinen (aineellinen), että moninaiset ilmiöt maailmassa ovat liikkuvan materian eri muotoja, että ilmiöiden keskinäinen yhteys ja keskinäinen riippuvaisuus, minkä dialektinen metodi toteaa, ovat liikkuvan materian kehityksen lainmukaisuuksia, että maailma kehittyy materian liikunnan lakien mukaan eikä kaipaa minkäänlaista "maailmanhenkeä".

"Materialistinen maailmankatsomus", sanoo Engels, "merkitsee yksinkertaisesti luonnon ymmärtämistä sellaisena, kuin se esiintyy, ilman minkäänlaisia vieraita lisäyksiä" (Friedrich Engels, Käsikirjoitus teokseen "Ludwig Feuerbach ja saksalaisen klassillisen filosofian loppu").

Kosketellen antiikin filosofin Herakleitoksen materialistista katsantokantaa, jonka mukaan "maailma, kaikkisyhteys, ei ole minkään jumalan eikä ihmisen luoma, vaan on ollut, on ja tulee olemaan ikuisesti elävä tuli, joka määrän mukaan syttyy ja määrän mukaan sammuu", Lenin huomauttaa: "Erittäin hyvä dialektisen materialismin alkeiden esitys" (Lenin, "Filosofiset vihkot", s. 313).

b) Päinvastoin kuin idealismi, joka väittää, että todellisesti on olemassa vain meidän tajuntamme, että aineellinen maailma, olevainen, luonto on olemassa vain meidän tietoisuudessamme, aistimuksissamme, mielteissämme, käsitteissämme. Marxilainen filosofinen materialismi lähtee siitä, että materia, luonto, olevainen on objektiivista todellisuutta, mikä on olemassa tietoisuuden ulkopuolella ja siitä riippumatta, että materia on ensisijainen, koska se on aistimusten mielteiden, tietoisuuden lähteenä, ja tajunta toissijainen, se on johdannainen, koska se on materian heijastusta, olevaisen heijastusta, että ajattelu on kehityksessään korkean täydellisyysasteen saavuttaneen materian tuote, nimittäin aivojen tuote, ja aivot ovat ajattelun elin, että sen vuoksi ei saa erottaa ajattelua materiaasta, jos ei mieli joutua karkeaan virheeseen.

"Koko filosofian suurin kysymys", sanoo Engels; "on kysymys ajattelun suhteesta olemiseen, hengen suhteesta luontoon... Sen mukaisesti, miten vastasivat tähän kysymykseen, jakaantuivat filosofit kahteen suureen leiriin. Ne, jotka väittivät hengen olleen olemassa ennen luontoa... muodostivat idealismin leirin. Toiset, jotka pitivät luontoa alkuperäisenä, kuuluivat materialismin eri koulukuntiin" (K: Marx, Valitut teokset, I osa, s. 434-435, saks. painos).

Ja edelleen:

"Aineellinen, aistein havaittava maailma, johon me itse kuulumme, on ainoa todellinen... Tietoisuutemme ja ajattelumme, niin yliaistilliselta kuin se näyttäneekin, on aineellisen, ruumiillisen elimen, aivojen tuotetta... Materia ei ole hengen tuote, vaan henki on itse vain materian korkein tuote" (sama, s. 439).

Kosketellen kysymystä materiaasta ja ajattelusta Marx sanoo:

"Ajatusta ei voida erottaa materiaasta, joka ajattelee. Materia on kaikkien muutosten subjekti" (sama, s. 450).

Luonnehtiessaan marxilaista filosofista materialismia Lenin sanoo:

"Materialismi tunnustaa yleensä objektiivisesti todellisen olevaisen (materian), joka on riippumaton tietoisuudesta, aistimuksesta, kokemuksesta... Tietoisuus... on ainoastaan olevaisen heijastusta, parhaimmassa tapauksessa sen likipitään, oikeaa (adekvaattista, ihanteellisen tarkkaa) heijastusta" (Lenin, XIII osa, s. 266-267).

Ja edelleen:

- "Materiaa on se, mikä vaikuttaessaan meidän aistielimiimme synnyttää aistimuksen; materia on meille aistimuksessa annettu objektiivinen todellisuus... Materia, luonto, olevainen, fyysinen on ensisijainen, ja henki, tietoisuus, aistimus, psyykkinen on toissijainen" (sama, s. 119-120).
- "Maailmankuva on kuva siitä, miten materia liikkuu ja miten 'materia ajattelee'." (sama, s. 288).
- "Aivot ovat ajattelun elin" (sama, s. 125).

c) Päinvastoin kuin idealismi, joka kieltää maailman ja sen lainmukaisuuksien tiedostamisen mahdollisuuden, ei usko tietojemme todenperäisyyteen eikä tunnusta objektiivista totuutta, vaan jonka mukaan maailma on täynnä "olioita itsessään", joita tiede ei voi tiedostaa koskaan - marxilainen filosofinen materialismi sitä vastoin lähtee siitä, että maailma ja sen lainmukaisuudet ovat täysin tiedostettavissa, että kokemuksen ja käytännön tarkistamat tietomme luonnonlaeista ovat todenperäisiä tietoja, joilla on objektiivisten totuuksien merkitys, että maailmassa ei ole olioita, joiden tiedostaminen on mahdotonta, vaan on ainoastaan olioita, joita ei vielä ole tiedostettu ja jotka tullaan löytämään ja tiedostamaan tieteen ja käytännön voimilla.

Arvostellessaan Kantin ja muiden idealistien väittämää maailman tiedostamisen mahdottomuudesta ja "olioista itsessään", joita on mahdotonta tiedostaa, ja puolustaessaan materialismin tunnettua väittämää tietojemme todenperäisyydestä Engels kirjoittaa:

"Nämä, kuten kaikki muutkin filosofiset päähänpistot kumoaa parhaiten käytäntö. Nimittäin kokeilu ja teollisuus. Jos me voimme todistaa oikeaksi käsityksemme jostakin luonnonilmiöstä sillä, että itse teemme sen, valmistamme sen omista edellytyksistään ja panemme sen kaiken lisäksi palvelemaan meidän tarkoituksiamme, niin Kantin tavoittamaton 'olio itsessään' on mennyt. Kasveissa ja eläinten ruumiissa syntyneet kemialliset aineet pysyivät sellaisina 'olioina itsessään' siihen asti, kunnes orgaaninen kemia alkoi valmistaa niitä yhden toisensa jälkeen; siten tuli 'olioista itsessään' olio meitä varten, kuten esimerkiksi värimataran väriaine, alitsariini, jota emme ota enää pellolla kasvatetun värimataran juurista vaan valmistamme sitä paljon halvemmalla ja yksinkertaisemmin kivihiilitervasta. Kopernikuksen aurinkokuntajärjestelmä oli kolmensadan vuoden aikana hypoteesi, josta voitiin lyödä vetoa sata, tuhannen, kymmenentuhatta yhtä vastaan, mutta kuitenkin vasta hypoteesi; mutta kun Leverrier tämän järjestelmän tarjoamien todisteiden nojalla ei laskenut ainoastaan erään tuntemattoman kiertotähden olemassaolon välttämättömyyttä, vaan vieläpä paikankin, missä tämän kiertotähden taivaalla pitäisi sijaita, ja kun Galle sitten todellakin löysi tämän kiertotähden, niin Kopernikuksen järjestelmä oli todistettu" (K. Marx, Valitut teokset, I osa, s. 436-437, saks. painos).

Syyttäessään Bogdanovia, Basarovia, Jushkevitshia ja muita Machin kannattajia fideismistä (taantumuksellinen teoria, joka asettaa uskon tieteen edelle) ja puolustaessaan materialismin tunnettua väittämää siitä, että tieteelliset tietomme luonnossa esiintyvistä lainmukaisuuksista ovat todenperäisiä, että tieteen lait ovat objektiivista totuutta, Lenin sanoo:

"Nykyaikainen fideismi ei lainkaan hylkää tiedettä; se hylkää vain tieteen 'kohtuuttomat vaatimukset', nimenomaan vaatimuksen tulla tunnustetuksi objektiiviseksi totuudeksi. Jos on olemassa objektiivinen totuus (kuten materialistit ajattelevat), jos jo luonnontiede yksinään heijastaessaan ulkomaailmaa ihmisen 'kokemuksessa', pystyy antamaan meille objektiivisen totuuden, niin kaikenlainen fideismi tulee ehdottomasti hyljättyksi" (Lenin, XIII osa, s. 102).

Sellaiset ovat lyhyesti esitettynä marxilaisen filosofisen materialismin luonteenomaiset piirteet.

On helppo ymmärtää, miten valtava merkitys on filosofisen materialismin perusajatusten ulottamisella yhteiskuntaelämän tutkimiseen, yhteiskuntahistorian tutkimiseen, miten valtava merkitys on näiden perusajatusten soveltamisella yhteiskunnan historiaan, proletariaatin puolueen käytännölliseen toimintaan.

Jos luonnonilmiöiden yhteys ja niiden keskinäinen riippuvaisuus ovat luonnon kehityksen lainmukaisuuksia, niin siitä johtuu, että yhteiskuntaelämän ilmiöiden yhteys ja keskinäinen riippuvaisuus eivät myöskään ole satunnainen seikka, vaan yhteiskunnan kehityksen lainmukaisuutta.

Yhteiskuntaelämä, yhteiskunnan historia lakkaa siis olemasta "sattumien" kasautuma, sillä yhteiskunnan historiasta tulee yhteiskunnan lainmukainen kehitys, yhteiskunnan historian tutkiminen muuttuu tieteeksi.

Proletariaatin puolueen käytännöllisen toiminnan ei siis pidä perustua "etevien henkilöiden" hyviin toivomuksiin eikä "järjen", "yleisen moraalin" yms. vaatimuksiin, vaan yhteiskuntakehityksen

lainmukaisuuksiin, näiden lainmukaisuuksien tutkimiseen.

Edelleen. Jos maailma on tiedottavissa ja tietomme luonnon kehityslaeista ovat todenperäisiä tietoja, joilla on objektiivisen totuuden merkitys, niin siitä seuraa, että yhteiskuntaelämä, yhteiskunnan kehitys on myöskin tiedottavissa, ja tieteen esittämät tiedot yhteiskunnan kehityslaeista ovat todenperäisiä tietoja, joilla on objektiivisten totuuksien merkitys.

Tiede yhteiskunnan historiasta voi siis, huolimatta yhteiskuntaelämän ilmiöiden kaikesta monimutkaisuudesta, tulla samanlaiseksi täsmälliseksi tieteeksi kuin, sanokaamme, biologia, se voi tulla kykeneväksi käyttämään yhteiskunnan kehityslakeja käytännöllistä soveltamista varten.

Proletariaatin puolueet eivät siis saa käytännöllisessä toiminnassaan pitää ohjeenaan minkäänlaisia satunnaisia vaikutteita, vaan yhteiskunnan kehityslakeja, näistä laeista tehtyjä käytännöllisiä johtopäätöksiä.

Sosialismi muuttuu siis ihmiskunnan paremman tulevaisuuden unelmasta tieteeksi.

Tieteen ja käytännöllisen toiminnan yhteyden, teorian ja käytännön yhteyden, niiden yhtenäisyyden täytyy siis tulla proletariaatin puolueen johtotähdeksi.

Edelleen. Jos luonto, olevainen, aineellinen maailma on ensisijainen, ja tietoisuus, ajattelu toissijainen, johdannainen, jos aineellinen maailma on ihmisten tietoisuudesta riippumatta olemassaolevaa objektiivista todellisuutta ja tietoisuus on tämän objektiivisen todellisuuden heijastusta, niin siitä seuraa, että myöskin yhteiskunnan aineellinen elämä, sen oleminen, on ensisijainen ja sen henkinen elämä toissijainen, so. johdannainen, että yhteiskunnan aineellinen elämä on ihmisten tahdosta riippumatta olemassaolevaa objektiivista todellisuutta ja yhteiskunnan henkinen elämä on tämän objektiivisen todellisuuden kuvastusta, olevaisen kuvastusta.

Yhteiskunnan henkisen elämän muodostumisen lähdettä, yhteiskunnallisten aatteiden, yhteiskuntateorioiden, poliittisten katsomusten ja poliittisten laitosten syntymisen lähdettä ei siis ole etsittävä itse aatteista, teorioista, katsomuksista ja poliittisista laitoksista, vaan yhteiskunnan aineellisen elämän ehdoista, yhteiskunnan olemisesta, jonka kuvastusta nämä aatteet, teorit, katsomukset yms. ovat.

Jos siis yhteiskuntahistorian eri kausilla havaitaan erilaisia yhteiskunnallisia aatteita, teorioita, katsomuksia ja poliittisia laitoksia, jos orjanomistusjärjestelmän vallitessa tapaamme yksiä yhteiskunnallisia aatteita, teorioita, katsomuksia ja poliittisia laitoksia, feodalismien vallitessa toisia ja kapitalismin vallitessa kolmansia, niin tätä ei selitä itse aatteiden, teorioiden, katsomusten ja poliittisten laitosten "luonto" eikä "ominaisuus"; vaan yhteiskunnan aineellisen elämän erilaiset ehdot yhteiskuntakehityksen eri kausilla. Sellainen kuin on yhteiskunnan oleminen, sellaisia kuin ovat yhteiskunnan aineellisen elämän ehdot, sellaisia ovat sen aatteet, teorit, poliittiset katsomukset ja poliittiset laitokset.

Tämän yhteydessä Marx sanoo:

"Ei ihmisen tajunta määrää heidän olemistaan vaan päinvastoin heidän olemisensa määrää heidän tajuntansa" (K. Marx; Valitut teokset, 1 osa, s. 359, saks. painos).

Ollakseen siis erehtymättä politiikassa ja joutumatta tyhjänpäiväisten haaveilijoiden asemaan proletariaatin puolueen ei ole lähdettävä toiminnassaan abstraktisista "ihmisjärjen periaatteista", vaan yhteiskunnan aineellisen elämän konkreettisista ehdoista, jotka ovat yhteiskuntakehityksen ratkaiseva voima, ei "suurmiesten" hyvistä toivomuksista, vaan yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen todellisista tarpeista.

Utopistien, heidän joukossaan narodnikkien, anarkistien ja eserrien kaatumisen selittää muun muassa se, että he eivät tunnustaneet yhteiskunnan aineellisen elämän ehtojen ensiarvoista osaa yhteiskunnan kehityksessä ja langeten idealismiin, eivät rakentaneet käytännöllistä toimintaansa yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen tarpeiden perustalle, vaan niistä riippumatta ja vastoin niitä, todellisesta yhteiskuntaelämästä irrallaanolevien "ihannesuunnitelmien" ja "kaikkikäsitteiden luonnosten" perustalle.

Marxism-leninism voima ja elinkykyisyys on siinä, että se nojaa käytännöllisessä toiminnassaan juuri yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen tarpeisiin irrottautumatta koskaan yhteiskunnan todellisesta elämästä.

Marxin sanoista ei kuitenkaan seuraa, että yhteiskunnallisilla aatteilla, teorioilla, poliittisilla katsomuksilla ja poliittisilla laitoksilla ei ole merkitystä yhteiskunnan elämässä, että ne eivät vaikuta takaisin yhteiskunnan olemiseen, yhteiskunnan aineellisten elämän ehtojen kehitykseen. Me olemme puhuneet tässä toistaiseksi yhteiskunnallisten aatteiden, teorioiden, katsomusten ja poliittisten laitosten alkuperästä, niiden synnystä, siitä, että yhteiskunnan henkinen elämä on yhteiskunnan aineellisten elämänehtojen heijastusta. Mitä tulee yhteiskunnallisten aatteiden, teorioiden, katsomusten ja poliittisten laitosten merkitykseen, mitä tulee niiden osaan historiassa, niin historiallinen materialismi ei suinkaan kiellä, vaan päinvastoin korostaa niiden suurta osaa ja merkitystä yhteiskuntaelämässä, yhteiskuntahistoriassa.

Yhteiskunnallisia aatteita ja teorioita on erilaisia. On vanhoja aatteita ja teorioita, jotka ovat eläneet aikansa ja palvelevat elämästä eroavien yhteiskuntavoimien etuja. Niiden merkitys on siinä, että ne jarruttavat yhteiskunnan kehitystä, sen liikettä eteenpäin. On uusia, edistysellisiä aatteita ja teorioita, jotka palvelevat yhteiskunnan edistysellisten voimien etuja. Niiden merkitys on siinä, että ne helpottavat yhteiskunnan kehitystä, sen liikettä eteenpäin, ja ne saavat sitä suuremman merkityksen, mitä täsmällisemmin ne heijastavat yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen tarpeita.

Uudet yhteiskunnalliset aatteet ja teoriat syntyvät vasta sen jälkeen, kun yhteiskunnan aineellisen elämän kehitys on asettanut yhteiskunnalle uusia tehtäviä. Mutta sen jälkeen, kun ne ovat syntyneet, ne muuttuvat mitä tehokkaimmaksi voimaksi, joka helpottaa yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen asettamien uusien tehtävien ratkaisua, helpottaa yhteiskunnan liikettä eteenpäin. Tässä juuri näkyikin uusien aatteiden, uusien teorioiden, uusien poliittisten katsomusten ja uusien poliittisten laitosten mitä suurin organisoiva, mobilisoiva ja uudistava merkitys. Uudet yhteiskunnalliset aatteet ja teoriat syntyvätkin oikeastaan siksi, että ne ovat välttämättömät yhteiskunnalle, että ilman niiden organisoivaa, mobilisoivaa ja uudistavaa työtä yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen ratkaisuaan odottavien tehtävien toteuttaminen on mahdotonta. Synnyttyään yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen asettamien uusien tehtävien perustalla uudet yhteiskunnalliset aatteet ja teoriat raivaavat itselleen tien, tulevat kansanjoukkojen omaisuudeksi, mobilisoivat niitä, järjestävät ne elämästä eroavia yhteiskunnan voimia vastaan ja helpottavat sillä tavalla yhteiskunnan aineellisen elämän kehitystä jarruttavien, elämästä eroavien yhteiskuntavoimien kukistumista.

Siten yhteiskunnalliset aatteet, teoriat ja poliittiset laitokset, synnyttyään yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen, yhteiskunnallisen olemisen kehityksen ratkaisuaan odottavien tehtävien perustalla, vaikuttavat sitten itse yhteiskunnalliseen olemiseen, yhteiskunnan aineelliseen elämään, luoden välttämättömät ehdot yhteiskunnan aineellisen elämän ratkaisuaan odottavien tehtävien toteuttamiselle loppuun asti ja yhteiskunnan vastaisen kehityksen mahdolliseksi tekemiselle. Tämän yhteydessä Marx sanoo:

"Teoriasta tulee aineellinen voima silloin, kun se valtaa joukot" (K. Marx ja F. Engels, Kootut teokset, I osa, s. 614, saks, painos).

Saadakseen siis mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskunnan aineellisen elämän ehtoihin ja jouduttaa niiden kehitystä, jouduttaa niiden paranemista, proletariaatin puolueen täytyy nojata sellaiseen yhteiskuntateoriaan, sellaiseen yhteiskunta-aatteeseen, joka heijastaa oikein yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen tarpeita ja on sen vuoksi kykenevä saamaan liikkeelle laajat kansanjoukot, kykenevä mobilisoimaan ne ja perustamaan niistä proletarisen puolueen suuren armeijan, joka on valmis lyömään hajalle taantumukselliset voimat ja raivaamaan tien yhteiskunnan edistyneimmille voimille.

"Economistien" ja menshevikkien kaatumisen selittää muun muassa se, että he eivät tunnustaneet edistyneimmän aatteen mobilisoivaa, organisoivaa ja uudistavaa osaa, vaan langeten vulgääriin materialismiin supistivat tämän osan melkein nollan arvoiseksi, tuomitsivat siis puolueen passiivisuuteen, kitumaan.

Marxismileninismien voima ja elinkykyisyys on siinä, että se nojaa edistyneimpään teoriaan, heijastaa oikein yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen tarpeita, kohottaa teorian sille kuuluvaan arvoon ja pitää velvollisuutenaan käyttää loppuun asti hyväkseen sen mobilisoivaa, organisoivaa ja uudistavaa voimaa.

Siten ratkaisee historiallinen materialismi kysymyksen yhteiskunnallisen olemisen ja yhteiskunnallisen tajunnan välisestä suhteesta, yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen ehtojen ja henkisen elämän kehityksen välisestä suhteesta.

Jää selvitettäväksi kysymys: mitä tarkoitetaan historiallisen materialismin näkökannalta "yhteiskunnan aineellisen elämän ehdoilla", jotka määräävät viimekädessä yhteiskunnan piirteet, sen aatteet, katsomukset, poliittiset laitokset jne.

Todellakin, mitä ovat nämä "yhteiskunnan aineellisen elämän ehdot", millaiset ovat niiden luonteenomaiset piirteet?

On epäilemätöntä, että "yhteiskunnan aineellisen elämän ehtojen" käsitteeseen kuuluu ennen kaikkea yhteiskuntaa ympäröivä luonto, maantieteellinen ympäristö, joka on yksi yhteiskunnan aineellisen elämän välttämättömiä ja vakituisia ehtoja ja vaikuttaa tietenkin yhteiskunnan kehitykseen. Millainen on maantieteellisen ympäristön osuus yhteiskunnan kehityksessä? Eikö maantieteellinen ympäristö ole se päävoima, joka määrää yhteiskunnan piirteet, ihmisten yhteiskunnallisen järjestelmän luonteen, siirtymisen järjestelmästä toiseen?

Historiallinen materialismi vastaa tähän kysymykseen kieltävästi.

Maantieteellinen ympäristö on kiistattomasti yksi yhteiskunnan kehityksen vakituisia ja välttämättömiä ehtoja ja se vaikuttaa tietenkin yhteiskunnan kehitykseen, se jouduttaa tai hidastuttaa yhteiskunnan kehityksen kulkua. Mutta sen vaikutus ei ole määräävä, koska yhteiskunnan muutokset ja kehitykset tapahtuvat verrattomasti nopeammin kuin maantieteellisen ympäristön muutokset ja kehitys. Kolmen tuhannen vuoden kuluessa Euroopassa on ennättänyt poistua näyttämöltä kolme erilaista yhteiskuntajärjestelmää: alkuperäinen yhteisjärjestelmä, orjanomistusjärjestelmä, feodaalinen järjestelmä, ja Euroopan itäosassa, Neuvostoliitossa on poistunut näyttämöltä neljäkin yhteiskuntajärjestelmää. Saman ajan kuluessa eivät maantieteelliset ehdot kuitenkaan ole muuttuneet joko lainkaan tai ovat muuttuneet niin vähäisessä määrässä, että maantiede kieltäytyy puhumastakin siitä. Se onkin ymmärrettävää. Edes jonkun verran huomattaviin maantieteellisen ympäristön muutoksiin tarvitaan miljoonia vuosia, kun taas ihmisten yhteiskunnallisen järjestelmän mitä suurimpiin muutoksiin riittää muutama sata tai pari tuhatta vuotta.

Mutta tästä seuraa, että maantieteellinen ympäristö ei voi olla yhteiskunnan kehityksen pääsyy, määräävä syy, sillä se, mikä jää melkein muuttumattomaksi kymmenien tuhansien vuosien kuluessa, ei voi olla kehityksen pääsyy sille, minkä perinpohjaisiin muutoksiin tarvitaan satoja vuosia.

On edelleen epäilemätöntä, että myöskin väestön lisääntyminen, jokin määrätty väestötiheys, sisältyy "yhteiskunnan aineellisen elämän ehtojen" käsitteeseen, sillä ihmiset muodostavat yhteiskunnan aineellisen elämän ehtojen välttämättömän aineksen, ja ilman määrätyn ihmisten minimimäärän olemassaoloa ei voi olla minkäänlaista yhteiskunnan aineellista elämää. Eikö väestön lisääntyminen ole se päävoima, joka määrää ihmisten yhteiskunnallisen järjestelmän luonteen?

Historiallinen materialismi vastaa tähänkin kysymykseen kieltävästi.

Väestön lisääntymisellä on tietenkin vaikutusta yhteiskunnan kehitykseen, se helpottaa tai hidastuttaa yhteiskunnan kehitystä, mutta se ei voi olla yhteiskunnan kehityksen päävoima ja sen vaikutus yhteiskunnan kehitykseen ei voi olla määräävä, koska väestön lisääntyminen sinänsä ei anna avainta sen seikan selittämiseksi, miksi jonkun yhteiskuntajärjestelmän tilalle tulee juuri joku määrätty uusi järjestelmä eikä mikään muu, miksi alkuperäisen yhteisjärjestelmän tilalle tulee juuri orjanomistusjärjestelmä, orjanomistusjärjestelmän tilalle feodaalinen, feodaalisen tilalle porvarillinen eikä mikään muu järjestelmä.

Jos väestön lisääntyminen olisi yhteiskunnan kehityksen määräävä voima, niin suuremman väestötiheyden täytyisi pakostakin synnyttää vastaavasti korkeammantyyppinen yhteiskuntajärjestelmä. Tosiasiassa tätä ei kuitenkaan ole havaittavissa. Kiinassa on väestötiheys neljä kertaa suurempi kuin Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa, mutta Yhdysvallat ovat yhteiskunnallisen kehityksen kannalta katsoen korkeammalla kuin Kiina, sillä Kiinassa vallitsee yhä vieläkin puolifeodaalinen järjestelmä, kun taas Yhdysvallat ovat jo aikaa sitten saavuttaneet kapitalismin korkeimman kehitysasteen. Belgiassa on väestötiheys 19 kertaa suurempi kuin Yhdysvalloissa ja 26 kertaa suurempi kuin Neuvostoliitossa ja kuitenkin ovat Yhdysvallat korkeammalla kuin Belgia yhteiskunnallisen kehityksen kannalta katsoen, ja Neuvostoliitosta on Belgia jäänyt jälkeen kokonaisen historiallisen aikakauden, sillä Belgiassa vallitsee kapitalistinen järjestelmä, kun taas Neuvostoliitto on jo tehnyt lopun kapitalismista ja pystyttänyt sosialistisen järjestelmän.

Mutta tästä seuraa, että väestön lisääntyminen ei ole eikä voi olla yhteiskunnan kehityksen päävoima, joka määrää yhteiskuntajärjestelmän luonteen, yhteiskunnan piirteet.

Mikä niin ollen on sitten yhteiskunnan aineellisen elämän ehtojen systeemissä se päävoima, joka määrää yhteiskunnan piirteet, yhteiskuntajärjestelmän luonteen, yhteiskunnan kehityksen järjestelmästä toiseen?

Historiallinen materialismi pitää sellaisena voimana ihmisten olemassaololle välttämättömien elämän ylläpitovälineiden hankkimistapaa, aineellisten hyödykkeiden - yhteiskunnan elämälle ja kehittymiselle välttämättömien ravinnon, vaatteiden, jalkineiden, asuntojen, polttoaineen, tuotantovälineiden yms. - tuotantotapaa.

Elämiseen tarvitaan ravintoa, vaatteita, jalkineita, asunto, polttoainetta yms. Näiden aineellisten hyödykkeiden saamiseksi on tuotettava ne, mutta jotta niitä voitaisiin tuottaa, täytyy olla työvälineitä, joiden avulla ihmiset tuottavat ravintoa, vaatteita, jalkineita, asuntoja, polttoainetta yms. Täytyy osata tuottaa nämä välineet, on osattava käyttää hyväkseen näitä välineitä.

Työvälineet, joiden avulla aineelliset hyödykkeet tuotetaan, ihmiset, jotka panevat työvälineet käyntiin, ja suorittavat aineellisten hyödykkeiden tuotannon, kun heillä on määrätty tuotannollinen kokemus ja työtottumus - kaikki nämä ainekset muodostavat yhdessä yhteiskunnan tuotantovoimat.

Mutta tuotantovoimat muodostavat vain tuotannon yhden puolen, tuotantotavan yhden puolen, joka ilmaisee ihmisten suhteen aineellisten hyödykkeiden tuottamiseen käytettyihin esineisiin ja luonnonvoimiin. Toisen puolen tuotannossa, toisen puolen tuotantotavasta muodostavat ihmisten suhteet toisiinsa tuotantoprosessissa, ihmisten tuotantosuhteet. Ihmiset eivät käy taistelua luontoa vastaan eivätkä käytä luontoa hyväkseen aineellisten hyödykkeiden tuottamiseksi eristettyinä toisistaan, eivät toisistaan irrallaan olevina yksilöinä, vaan yhdessä, ryhmittäin, yhteiskunnittain. Sen vuoksi tuotanto on aina ja kaikkien ehtojen vallitessa yhteiskunnallista tuotantoa. Toteuttaessaan aineellisten hyödykkeiden tuotantoa ihmiset ryhtyvät keskenään määrättyihin suhteisiin tuotannossa, määrättyihin tuotantosuhteisiin. Nämä suhteet voivat olla riistosta vapaiden ihmisten yhteistyön ja keskinäisen avun suhteita, ne voivat olla herruus- ja alamaisuussuhteita, ne voivat lopuksi olla tuotantosuhteiden yhdestä muodosta toiseen muotoon siirtymisen suhteita. Mutta olkoonpa tuotantosuhteilla mikä luonne tahansa, ne ovat - aina ja kaikkien järjestelmien vallitessa - samanlainen välttämätön tuotannon aines kuin yhteiskunnan tuotantovoimatkin.

"Tuotannossa", sanoo Marx, "eivät ihmiset vaikuta yksinomaan luontoon, vaan myöskin toisiinsa. He tuottavat vain toimimalla määrättyllä tavalla yhdessä ja vaihtamalla keskenään toimintojaan. Tuottaakseen he ryhtyvät määrättyihin yhteyksiin ja suhteisiin, keskenään, ja vain näiden yhteiskunnallisten yhteyksien, ja suhteiden puitteissa tapahtuu heidän vaikutuksensa luontoon, tapahtuu tuotanto" (K. Marx, Valitut teokset, I osa, s. 261, saks. painos).

Tuotanto, tuotantotapa käsittää siis niin yhteiskunnan tuotantovoimat kuin ihmisten tuotantosuhteetkin, ollen siten niiden yhtenäisyyden ruumiillistuma aineellisten hyödykkeiden tuotantoprosessissa.

Yksi tuotannon erikoisuuksia on se, että se ei koskaan jää pitkäksi aikaa samaan pisteeseen, vaan on aina, muutos- ja kehitystilassa. Muutokset tuotantotavassa taas aiheuttavat kiertämättömästi koko yhteiskuntajärjestelmän, yhteiskunnallisten aatteiden, poliittisten katsomusten ja poliittisten laitosten

muutoksen, aiheuttavat koko yhteiskunta- ja valtiomuodon uudelleenjärjestelyn. Kehityksen eri asteilla ihmiset käyttävät erilaisia tuotantotapoja, tahi yksinkertaisemmin sanoen, viettävät erilaista elämää. Alkuperäisessä yhteisössä on olemassa yksi tuotantotapa, orjuuden vallitessa toinen tuotantotapa, feodalismien vallitessa kolmas tuotantotapa jne. Tämän mukaisesti ihmisten yhteiskuntajärjestelmän, heidän henkinen elämänsä, heidän katsomuksensa ja poliittiset laitoksensa ovat erilaisia.

Sellainen kuin on yhteiskunnan tuotantotapa, sellainen on itse yhteiskuntakin. Peruspiirteiltään sellaiset ovat sen aatteet ja teoriat, poliittiset katsomukset ja laitokset.

Tahi yksinkertaisemmin sanoen: - Sellainen kuin on ihmisten elämäntapa, sellainen on heidän ajatustapansakin.

Tämä merkitsee, että yhteiskunnan kehityksen historia on ennen kaikkea tuotannon kehityksen historiaa, vuosisatojen kuluessa toinen toisensa tilalle tulleiden tuotantotapojen historiaa, tuotantovoimien ja ihmisten tuotantosuhteiden kehityksen historiaa.

Yhteiskunnan kehityksen historia on samalla siis aineellisten hyödykkeiden tuottajien historiaa, työtätekevien joukkojen historiaa tuotantoprosessin perusvoimina olevien, yhteiskunnan olemassaololle välttämättömien aineellisten hyödykkeiden tuotantoa harjoittavien työtätekevien joukkojen historiaa.

Historiatiede ei voi siis enää, jos se haluaa olla todellinen tiede, rajoittaa yhteiskunnallisen kehityksen historiaa kuninkaiden ja sotapäälliköiden tekoihin, valtakuntien "valloittajien" ja "kukistajien" tekoihin, vaan sen täytyy ennen kaikkea tutkia aineellisten hyödykkeiden tuottajien historiaa, työtätekevien joukkojen historiaa, kansojen historiaa.

Yhteiskunnan lakien tutkimisen avainta ei ole siis etsittävä ihmisten päistä, ei yhteiskunnan katsomuksista ja aatteista, vaan yhteiskunnan kullakin historian kaudella harjoittamasta tuotantotavasta, yhteiskunnan taloudesta.

Historiatieteen kaikkein ensimmäisenä tehtävänä on siis yhteiskunnan tuotannon lakien, tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden kehityksen lakien, taloudellisen kehityksen lakien tutkiminen ja löytäminen.

Proletariaatin puolueen täytyy siis, jos se haluaa olla todellinen puolue, perehtyä ennen kaikkea tuotannon kehityksen lakeihin, yhteiskunnan taloudellisen kehityksen lakeihin.

Ollakseen siis erehtymättä politiikassa proletariaatin puolueen täytyy lähteä sekä ohjelmansa laatimisessa että käytännöllisessä toiminnassaan ennen kaikkea tuotannon kehityksen laeista, yhteiskunnan taloudellisen kehityksen laeista.

Tuotannon toinen erikoisuus on se, että sen muutokset ja kehitys alkavat aina tuotantovoimien muutoksista ja kehityksestä, ennen kaikkea työvälineiden muutoksista ja kehityksestä. Tuotantovoimat ovat näin ollen tuotannon liikkuvin ja vallankumouksellisin aines. Aluksi muuttuvat ja kehittyvät yhteiskunnan tuotantovoimat, ja sitten muuttuvat näistä muutoksista riippuen ja niitä vastaavasti ihmisten tuotantosuhteet, ihmisten taloudelliset suhteet. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että tuotantosuhteet eivät vaikuta tuotantovoimien kehitykseen ja että viimeainitut eivät ole riippuvaisia ensin mainituista. Kehittyessään tuotantovoimien kehityksen mukaan, tuotantosuhteet vaikuttavat vuorostaan tuotantovoimien kehitykseen jouduttaen tai hidastuttaen sitä. Tällöin on pantava merkille, että tuotantosuhteet eivät voi jäädä liian pitkäksi aikaa jälkeen tuotantovoimien kasvusta ja olla sen kanssa ristiriidassa, koska tuotantovoimat voivat kehittyä täydessä määrin vain siinä tapauksessa, jos tuotantosuhteet vastaavat tuotantovoimien luonnetta ja tilaa ja antavat mahdollisuuden tuotantovoimien kehitykselle. Sen vuoksi, jääköönpä tuotantosuhteet kuinka kauas tahansa jälkeen tuotantovoimien kehityksestä, niin niiden täytyy ennemmin tai myöhemmin tulla yhdenmukaisiksi - ja ne todella tulevatkin yhdenmukaisiksi - tuotantovoimien kehitystason kanssa, tuotantovoimien luonteen kanssa. Päinvastaisessa tapauksessa olisi tuloksena tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden yhtenäisyyden perinpohjainen rikkoutuminen tuotantosuhteiden, tuotannon kokonaisuuden särkyminen, tuotannon kriisi, tuotantovoimien tuhoutuminen.

Esimerkkinä tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien epäsuhteesta, esimerkkinä niiden välisestä ristiriidasta ovat talouspulat kapitalistimaissa, joissa tuotantovälineiden yksityiskapitalistinen omistus on huutavassa epäsuhteessa tuotantoprosessin yhteiskunnalliseen luonteeseen, tuotantovoimien luonteeseen. Tämän epäsuhteen seurauksena ovat tuotantovoimien tuhoutumiseen johtavat talouspulat, jolloin itse tämä epäsuhteeseen muodostaa taloudellisen perustan yhteiskunnalliselle vallankumoukselle, jonka tehtävänä on nykyisten tuotantosuhteiden hävittäminen ja uusien, tuotantovoimien luonnetta vastaavien tuotantosuhteiden luominen.

Ja päinvastoin, esimerkkinä tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien luonteen täydellisestä yhdenmukaisuudesta on sosialistinen kansantalous Neuvostoliitossa, jossa tuotantovälineiden yhteiskunnallinen omistus vastaa täysin tuotantoprosessin yhteiskunnallista luonnetta ja jossa ei sen tähden ole taloudellisia pulia eikä tuotantovoimien tuhoamista.

Tuotantovoimat eivät siis ole vain tuotannon liikkuvia ja vallankumouksellisia aineita. Ne ovat samalla tuotannon kehityksen määräävä aine. Sellaiset kuin ovat tuotantovoimat, sellaisten täytyy olla tuotantosuhteidenkin.

Jos tuotantovoimien tila vastaa kysymykseen, millaisilla työvälineillä ihmiset tuottavat heille välttämättömät aineelliset hyödykkeet, niin tuotantosuhteiden tila vastaa jo toiseen kysymykseen: kenen hallussa ovat tuotantovälineet (maa, metsät, vedet, maan uumenissa olevat luonnonrikkauudet, raaka-aineet, työvälineet, tuotantorakennukset, liikenne- ja yhdysvälineet jne.), kenen hallussa ovat tuotantovälineet, koko yhteiskunnan hallussa vaiko yksityisten henkilöiden, ryhmien ja luokkien hallussa, jotka käyttävät niitä muiden ihmisten, ryhmien ja luokkien riistämiseksi.

Tuotantovoimien kehityksen kaavallinen kuva muinaisajoista meidän päiviimme saakka on seuraavanlainen. Siirtyminen karkeista kivisistä työkaluista jouseen ja nuoleen ja siirtyminen tämän yhteydessä metsästykseseen perustuvasta elämäntavasta eläinten kesyttämiseen ja alkuperäiseen karjanhoitoon; siirtyminen kivisistä työkaluista metallisiin työkaluihin (rautakirves, rautavannaksinen, aura yms.) ja siirtyminen sitä vastaavasti kasvien hoitamiseen ja maanviljelykseen; aineen muokkaukseen käytettyjen metallisten työkalujen edelleen parantaminen, siirtyminen pajapalkeiden käyttöön, siirtyminen savenvaluuseen ja sitä vastaavasti käsityön kehittämiseen, käsityön erottaminen maanviljelyksestä, itsenäinen käsityö- ja sitten manufaktuuri tuotannon kehittämiseen; siirtyminen käsityöläistyökaluista koneisiin ja käsityömanufaktuuri tuotannon muuttuminen koneellisuudeksi; siirtyminen koneiden systeemiin ja nykyisen koneellistutetun suurteollisuuden ilmestyminen - sellainen on, vaikka ei läheskään täydellinen, kuva yhteiskunnan tuotantovoimien kehityksestä ihmiskunnan historian kuluessa. Tällöin on ymmärrettävää, että työvälineiden kehittämisen ja parantamisen ovat suorittaneet ihmiset, jotka ovat olleet tekemisissä tuotannon kanssa, eikä sitä ole suoritettu ihmisestä riippumatta - siis, yhdessä työvälineiden muuttumisen ja kehityksen kanssa ovat muuttuneet ja kehittyneet ihmiset tuotantovoimien tärkeimpänä aineksena, on muuttunut ja kehittynyt heidän tuotannollinen kokemuksensa, heidän työtottumuksensa, heidän taitonsa käyttää työvälineitä hyväkseen.

Yhteiskunnan tuotantovoimien muuttumisen ja kehityksen mukaisesti ovat historian kuluessa muuttuneet ja kehittyneet ihmisten tuotantosuhteet, heidän taloudelliset suhteensa.

Historia tuntee tuotantosuhteiden viisi perustyyppiä: Alkuperäisen yhteisön, orjanomistuksellisen, feodaalisen, kapitalistisen ja sosialistisen.

Alkuperäisen yhteisöjärjestelmän vallitessa tuotantosuhteiden perustana on tuotantovälineiden yhteiskunnallinen omistus. Tämä vastaa suurin piirtein tuotantovoimien luonnetta sillä kaudella. Kiviset työkalut ja sen jälkeen ilmestyneet jousi ja nuoli eivät tehneet yksilöille mahdolliseksi taistelua luonnonvoimia ja petoeläimiä vastaan. Kootakseen hedelmiä metsästä, pyytäkseen kalaa vedestä, rakentaakseen jonkinlaisen asunnon on ihmisten pakko työskennellä yhdessä, jolleivät halua joutua nälkäkuoleman, petoeläinten tahi naapuriyhteisöjen uhreiksi. Yhteinen työ johtaa tuotantovälineiden samoin kuin tuotannosta saatujen tuotteidenkin yhteisomistukseen. Silloin ei ole vielä käsitystä tuotantovälineiden yksityisomistuksesta, jollei oteta lukuun eräiden työvälineiden henkilökohtaista omistusta, jotka samalla olivat puolustusvälineinä petoeläimiä vastaan. Ei ole riistoa eikä luokkia.

Orjanomistusjärjestelmän vallitessa on tuotantosuhteiden perustana orjanomistajan omistusoikeus

tuotantovälineisiin ja myöskin tuotannon työntekijään, orjaan, jonka orjanomistaja voi myydä, ostaa ja tappaa kuten karjaa. Sellaiset tuotantosuhteet vastaavat suurin piirtein tuotantovoimien tilaa tällä kaudella. Kivisten työkalujen asemesta ihmisillä oli nyt käytettävänä metalliset työkalut, karjanhoitoa ja maanviljelystä tuntemattoman kurjan ja alkeellisen metsästystalouden tilalle ilmestyivät karjanhoito, maanviljelys, käsityöt, sekä työnjako näiden tuotantoalojen välillä, ilmestyi tuotteiden vaihdon mahdollisuus yksityisten henkilöiden ja yhdyskuntien välillä, rikkauden kasaamisen mahdollisuus muutamien harvojen käsiin, tuotantovälineiden todellinen kasaantuminen vähemmistön haltuun, enemmistön alistamisen mahdollisuus vähemmistön valtaan ja enemmistön jäsenten muuttaminen orjiksi. Ei ole enää yhteiskunnan kaikkien jäsenten yhteistä ja vapaata työtä tuotantoprosessissa, vallitsee työtätekemättömien orjanomistajien riistämien orjien pakkotyö. Sen vuoksi ei ole tuotantovälineiden enempää kuin tuotannosta saatujen tuotteidenkaan yhteisomistusta. Sen tilalla on yksityisomistus. Orjanomistaja on ensimmäinen ja tärkein täysiarvoinen omistaja.

Rikkaat ja köyhät, riistäjät ja riistetyt, täysiä oikeuksia nauttivat ja oikeudettomat, heidän välillään ankara luokkataistelu - sellainen on orjanomistusjärjestelmän kuva.

Feodaalisen järjestelmän vallitessa on tuotantosuhteiden perustana feodaalinen omistusoikeus tuotantovälineisiin ja epätäydellinen omistusoikeus tuotannon työntekijään, maaorjaan, jota feodaaliherra ei voi enää tappaa, mutta jonka hän voi myydä ja ostaa. Feodaalisen omistuksen rinnalla on olemassa talonpojan ja käsityöläisen yksilöllinen omistusoikeus työkaluihin ja omaan, henkilökohtaiseen työhön perustuvaan yksityistalouteensa nähden. Sellaiset tuotantosuhteet vastaavat suurin piirtein tuotantovoimien tilaa tällä kaudella. Raudansulatuksen ja -jalostuksen edelleen paraneminen; rauta-auran ja kangaspuiden käytön laajeneminen; maanviljelyksen, puutarhanhoidon, viininviljelyksen, voinvalmistuksen edelleen kehittyminen; manufaktuuriyritysten ilmestyminen käsityöverstaiden rinnalle - sellaiset ovat tuotantovoimien tilan luonteenomaiset piirteet.

Uudet tuotantotavat vaativat, että työntekijöillä olisi jonkinlaista aloitteellisuutta tuotannossa ja työnhalua, omien etujensa vaatimaa harrastusta työhön. Sen vuoksi feodaaliherra hylkää orjan, jolla ei ole harrastusta työhön eikä minkäänlaista aloitteellisuutta, ja on mieluummin tekemisissä maaorjan kanssa, jolla on oma taloutensa, omat työvälineensä ja jolla on työhön omien etujensa vaatimaa harrastusta, sillä se on hänelle välttämätön viljelläkseen maan ja maksaakseen luontaisveron sadostaan feodaaliherralle.

Yksityisomistus jatkaa tässä kehittymistään edelleen. Riisto on melkein yhtä ankaraa kuin orjuudenkin vallitessa, se on vain hieman lieventynyt. Luokkataistelu riistäjien ja riistettyjen välillä on feodaalijärjestelmän peruspiirre.

Kapitalistisen järjestelmän vallitessa on tuotantosuhteiden perustana tuotantovälineiden kapitalistinen omistus, jolloin puuttuu omistusoikeus tuotannon työntekijöihin: Palkkatyöläisiin, joita kapitalisti ei voi tappaa eikä myydä, sillä he ovat vapaita henkilökohtaisesta riippuvaisuudesta, mutta jotka ovat vailla tuotantovälineitä ja joiden on pakko, välttääkseen kuolemaa, myydä kapitalistille työvoimansa ja kantaa niskassaan riiston iestä. Tuotantovälineiden kapitalistisen omistuksen rinnalla on olemassa, ja ensi aikoina laajalle levinneenä, maaorjuus-riippuvaisuudesta vapautetun talonpojan ja käsityöläisen henkilökohtaiseen työhön perustuva yksityisomistusoikeus tuotantovälineisiin. Käsityöverstaiden ja manufaktuuriyritysten tilalle ovat ilmestyneet konein varustetut valtavan suuret tehtaat. Talonpoikien alkeellisilla työvälineillä muokattujen aatelisiltojen sijaan ovat ilmestyneet maanviljelystekniikan perustalla hoidetut ja maatalouskoneilla varustetut kapitalistiset suurtilat.

Uudet tuotantovoimat vaativat, että tuotannon työntekijät olisivat valistuneempia ja ymmärtäväisempiä kuin murjotut ja tietämättömät maaorjat, kykenisivät ymmärtämään konetta ja käsittelemään sitä oikein. Sen vuoksi kapitalistit ovat mieluummin tekemisissä maaorjuussiteistä vapaiden palkkatyöläisten kanssa, jotka ovat kylliksi valistuneita käsitelläkseen koneita oikein.

Mutta kehitettyään tuotantovoimat jättäjäismäisiin mittoihin, on kapitalismi sotkeutunut ristiriitoihin, joita se ei pysty ratkaisemaan. Tuottamalla yhä enemmän tavaroita ja alentamalla tavaroiden hintoja kapitalismi kärjistää kilpailua, saattaa häviöön pienten ja keskivarakkaiden yksityisomistajien joukon, muuttaa heidät proletareiksi ja alentaa heidän ostokykyään, minkä johdosta tuotettujen tavaroiden menekki käy mahdottomaksi. Mutta laajentamalla tuotantoa ja kokoamalla valtaviin tehtaisiin miljoonia työläisiä kapitalismi antaa tuotantoprosessille yhteiskunnallisen luonteen ja horjuttaa sillä omaa perustaansa, koska tuotantoprosessin yhteiskunnallinen luonne vaatii

tuotantovälineiden yhteisomistusta; mutta tuotantovälineiden omistus jää kuitenkin yksityiskapitalistiseksi, tuotantoprosessin yhteiskunnalliseen luonteeseen sopimattomaksi.

Nämä sovittamattomat ristiriidat tuotantovoimien luonteen ja tuotantosuhteiden välillä tuntuvat ajoittaisissa liikatuotannon pulissa, jolloin kapitalistien, jotka eivät löydä maksukykyistä kysyntää heidän itsensä aiheuttaman väestöjoukkojen häviöön joutumisen tähden, on pakko polttaa tuotteita, tuhota valmiita tavaroita, pysäyttää tuotanto, hävittää tuotantovoimia, silloin kun miljoonaisten väestöjoukkojen on pakko kärsiä työttömyyttä ja nälkää, ei sen vuoksi, että puuttuu tavaroita, vaan sen vuoksi, että tavaroita on tuotettu liian paljon.

Tämä merkitsee, että kapitalistiset tuotantosuhteet ovat lakanneet vastaamasta yhteiskunnan tuotantovoimien tilaa ja ovat joutuneet niiden kanssa sovittamattomaan ristiriitaan.

Tämä merkitsee, että kapitalismi kantaa kohdussaan vallankumousta, jonka kutsumuksena on korvata nykyinen tuotantovälineiden kapitalistinen omistus sosialistisella omistuksella.

Tämä merkitsee, että mitä ankarin luokkataistelu riistäjien ja riistettyjen välillä muodostaa kapitalistisen järjestelmän peruspiirteen.

Sosialistisen järjestelmän vallitessa, joka on toteutettu toistaiseksi vain Neuvostoliitossa, on tuotantosuhteiden perustana tuotantovälineiden yhteiskunnallinen omistus. Neuvostoliitossa ei ole enää riistäjiä eikä riistettyjä. Tuotetut tuotteet jaetaan työn mukaan noudattaen periaatetta: "Ken ei työtä tee, hänen ei syömänkään pidä". Ihmisen keskinäisiä suhteita tuotantoprosessissa luonnehtivat riistosta vapaiden työntekijöiden toverillinen yhteistyö ja sosialistinen keskinäinen apu. Tuotantosuhteet vastaavat täydellisesti tuotantovoimien tilaa, sillä tuotantoprosessin yhteiskunnallisen luonteen varmentaa tuotantovälineiden yhteiskunnallinen omistus.

Sen vuoksi sosialistinen tuotanto Neuvostoliitossa ei tunne ajoittaisia liikatuotannon pulia eikä niihin liittyviä mielettömyyksiä. Sen vuoksi tuotantovoimat kehittyvät Neuvostoliitossa kiihdytetyllä vauhdilla, koska niitä vastaavat tuotantosuhteet antavat niille täyden tilan sellaista kehitystä varten.

Sellainen on kuva ihmisten tuotantosuhteiden kehityksestä ihmiskunnan historian kuluessa.

Sellainen on yhteiskunnan tuotantosuhteiden kehityksen riippuvaisuus tuotantovoimien kehityksestä, ennen kaikkea työvälineiden kehityksestä, minkä riippuvaisuuden johdosta tuotantovoimien muutokset ja kehitys johtavat ennemmin tahi myöhemmin tuotantosuhteiden vastaaviin muutoksiin ja kehitykseen.

"Työvälineiden käyttö ja valmistus", sanoo Marx, "vaikkakin se on itumuodossaan ominaista jo muutamille eläinlajeille, luonnehtii erikoisesti ihmisten työprosessia, ja Franklin määrittelee sen tähden ihmisen... työkaluja valmistavaksi eläimeksi. Yhtä tärkeää kuin luujäännösten rakenne on hävinneiden eläinsukujen ruumiinrakenteen selville saamiselle, ovat työvälineiden jäännökset hävinneiden taloudellisten yhteiskuntamuodostumien arvioimiselle. Taloudellisia aikakausia ei erota toisistaan se, mitä tehdään, vaan se, miten, millaisilla työvälineillä tehdään. Työvälineet eivät ole vain ihmistyövoiman kehityksen astemittari, vaan myöskin niiden yhteiskunnallisten suhteiden osoittaja, joissa työskennellään" (K. Marx, "Pääoma", I osa, s. 187-188, Moskova-Leningrad 1932 saks. painos).

Ja edelleen:

"Yhteiskunnalliset suhteet ovat läheisesti tuotantovoimiin sidotut. Hankkiessaan uusia tuotantovoimia muuttavat ihmiset tuotantotapansa, ja muuttaessaan tuotantotapaansa, elämänsä ylläpitotapaa, muuttavat he kaikki yhteiskunnalliset suhteensa. Käsimyly tuo mukanaan feodaalierrojen yhteiskunnan, höyrymyly teollisuuskapitalistien yhteiskunnan" (K. Marx, "Filosofian kurjuus" s. 91, saks. painos).

"Me elämme tuotantovoimien kasvun, yhteiskunnallisten suhteiden hävityksen, aatteiden muodostuksen alituisen liikkeen keskellä; liikkumaton on vain liikkeen abstraktio" (sama, s. 91).

Luonnehtiessaan "Kommunistisen puolueen manifestissa" esitettyä historiallista materialismia Engels sanoo:

"Kunkin historiallisen ajanjakson taloudellinen tuotanto ja siitä välttämättömästi johtuva yhteiskuntarakenteen muodostaa perustan tämän ajanjakson poliittiselle ja älylliselle historialle... Tämän mukaisesti koko historia on ollut, maan alkuperäisen yhteisomistuksen hajoamisen jälkeen, luokkataistelujen, riistettyjen ja riistävien, hallittujen ja hallitsevien luokkien välisten taistelujen historiaa yhteiskunnan eri kehitysasteilla... Tämä taistelu on nyt saavuttanut asteen, jossa

riistetty ja sorretti luokka (proletariaatti) ei voi enää vapauttaa itseään riistävästä ja sortavasta luokasta (porvaristosta) vapauttamatta samalla ainiaaksi koko yhteiskuntaa riistosta, sorrosta ja luokkataisteluista..." (Engelsin esipuhe "Manifestin" saksalaiseen painokseen vuodelta 1883.)

Tuotannon kolmas erikoisuus on se, että uusien tuotantovoimien ja niitä vastaavien tuotantosuhteiden syntyminen ei tapahdu irrallaan vanhasta järjestelmästä, ei vanhan järjestelmän häviämisen jälkeen, vaan vanhan järjestelmän uumenissa, ei tapahdu ihmisten ennakolta harkitun, tietoisien toiminnan tuloksena, vaan vaistonvaraisesti, tiedottomasti, ihmisten tahdosta riippumatta. Se tapahtuu vaistonvaraisesti ja ihmisten tahdosta riippumatta kahdesta syystä.

Ensiksikin sen tähden, että ihmiset eivät voi vapaasti valita jotakin määrättyä tuotantotapaa, sillä jokainen uusi sukupolvi tapaa elämään tullessaan jo valmiit tuotantovoimat ja tuotantosuhteet menneiden sukupolvien työn tuloksena, minkä tähden sen täytyy ensi aikana ottaa vastaan kaikki se, minkä se tapaa valmiina tuotannon alalla ja mukautua siihen saadakseen mahdollisuuden tuottaa aineellisia hyödykkeitä.

Toiseksi sen tähden, että parantaessaan jotakin työvälinettä, tuotantovoimien jotakin ainesta, ihmiset eivät tajua, eivät ymmärrä eivätkä ajattele sitä, mihin yhteiskunnallisiin seurauksiin näiden parannusten täytyy johtaa, vaan ajattelevat ainoastaan arkietujaan, sitä, miten voisivat helpottaa työtään ja saada itselleen jotakin välitöntä, tuntuva hyötyä.

Kun alkuperäisen yhteiskunnan jotkut jäsenet siirtyivät vähitellen ja hapuillen kivisistä työkaluista rautaisiin työkaluihin, niin ne eivät tietenkään tietäneet eivätkä ajatelleet sitä, millaisiin yhteiskunnallisiin seurauksiin tämä uutuus johtaa, he eivät ymmärtäneet eivätkä tajunneet sitä, että siirtyminen metallisiin työkaluihin merkitsee mullistusta tuotannossa, että se johtaa loppujen lopuksi orjanomistusjärjestelmään - he halusivat yksinkertaisesti helpottaa työtään ja saada välitöntä, tuntuva hyötyä, heidän tietoinen toimintansa rajoittui tämän arkipäiväisen henkilökohtaisen hyödyn ahtaisiin puitteisiin.

Kun Euroopan nuori porvaristo alkoi feodaalisen järjestelmän kaudella rakentaa pienten ammattikuntaverstaiden rinnalle suuria manufaktuuriyrityksiä ja vei siten eteenpäin yhteiskunnan tuotantovoimia, niin se tietenkään ei tietänyt eikä ajatellut sitä, millaisiin yhteiskunnallisiin seurauksiin tämä uutuus johtaa, se ei tajunnut eikä ymmärtänyt, että tämä "pieni" uutuus johtaa sellaiseen yhteiskunnallisten voimien uudelleenryhmittymiseen, jonka täytyy päättyä vallankumoukseen sekä kuningasvaltaa vastaan, jonka armonosoituksia tämä porvaristo piti niin suuressa arvossa, että aatelisia vastaan, joiden riveihin pääsemisestä haaveilivat usein sen parhaimmat edustajat - se halusi yksinkertaisesti vain tehdä halvemmaksi tavaroiden tuotannon, heittää enemmän tavaroita Aasian ja juuri löydetyn Amerikan markkinoille ja saada enemmän voittoa - sen tietoinen toiminta rajoittui tämän arkipäiväisen käytännön ahtaisiin puitteisiin.

Kun venäläiset kapitalistit yhdessä ulkomaisten kapitalistien kanssa levittivät voimaperäisesti Venäjälle nykyaikaista koneellistettua suurteollisuutta kajoamatta tsaarinvaltaan ja jättäen talonpojat tilanherrojen nyljettäviksi, niin he eivät luonnollisestikaan tietäneet eivätkä ajatelleet sitä, millaisiin yhteiskunnallisiin seurauksiin johtaa tämä tuotantovoimien huomattava kasvu, he eivät tajunneet eivätkä ymmärtäneet, että tämä vakava hyppäys yhteiskunnan tuotantovoimien alalla johtaa sellaiseen yhteiskunnallisten voimien uudelleenryhmittymiseen, joka antaa proletariaatille mahdollisuuden yhdistää kanssaan talonpoikaiston ja suorittaa voitokkaan sosialistisen vallankumouksen - he halusivat yksinkertaisesti vain laajentaa äärimmilleen teollisuustuotantoa, vallata äärettömät sisäiset markkinat, tulla monopolisteiksi ja kiskoa kansantaloudesta mahdollisimman paljon voittoa - heidän tietoinen toimintansa ei mennyt heidän ahtaasti käytännöllisiä arkietujaan pitemmälle.

Marx sanoo tätä vastaavasti:

"Elämänsä yhteiskunnallisessa tuotannossa (se on ihmisten elämälle välttämättömien aineellisten hyödykkeiden tuotannossa - J. St.) ihmiset ryhtyvät määrättyihin, välttämättömiin, heidän tahdostaan riippumattomiin suhteisiin, tuotantosuhteisiin, jotka vastaavat heidän aineellisten tuotantovoimiensa määrättyä kehitystasetta" (K. Marx, Valitut teokset, 1 osa, s. 359, saks. painos).

Tämä ei kuitenkaan merkitse, että tuotantosuhteiden muutokset ja siirtyminen vanhoista tuotantosuhteista uusiin sujuu tasaisesti, ristiriidatta, järkytyksittä. Päinvastoin, sellainen siirtyminen

tapahtuu tavallisesti vanhojen tuotantosuhdeiden vallankumouksellisen kukistamisen ja uusien pystyttämisen kautta. Määrättyyn aikaan asti tuotantovoimien kehitys ja muutokset tuotantosuhdeiden alalla sujuvat luonnonvoimaisesti, ihmisten tahdosta riippumatta. Mutta näin tapahtuu vain määrättyyn hetkeen saakka, siihen hetkeen saakka, jolloin syntyneet ja kehittyneet tuotantovoimat ovat ennättäneet tarpeeksi kypsyä. Sen jälkeen, kun uudet ovat kypsyneet, olemassaolevat tuotantosuhdeet ja niiden edustajat, hallitsevat luokat muuttuvat siksi "voittamattomaksi" esteeksi, joka voidaan poistaa tieltä vain uusien luokkien tietoisien toiminnan avulla, näiden luokkien väkivaltaisten tekojen avulla, vallankumouksen avulla. Tässä esiintyy erikoisen selvästi uusien yhteiskunnallisten aatteiden, uusien poliittisten laitosten, uuden valtiovallan, joiden kutsumuksena on vanhojen tuotantosuhdeiden väkivaltainen lakkauttaminen, valtavan suuri vaikutus. Uusien tuotantovoimien ja vanhojen tuotantosuhdeiden välisen ristiriidan perustalla, yhteiskunnan uusien taloudellisten tarpeiden perustalla syntyvät uudet yhteiskunnalliset aatteet, uudet aatteet järjestävät ja mobilisoivat joukkoja, joukot yhtyvät uudeksi poliittiseksi armeijaksi, luovat uuden vallankumouksellisen vallan ja käyttävät sitä tuotantosuhdeiden alalla vallitsevan vanhan järjestyksen lakkauttamiseksi väkivalloin ja uuden järjestyksen pystyttämiseksi. Kehityksen luonnonvoimainen prosessi väistyy ihmisten tietoisien toiminnan tieltä, rauhallinen kehitys väkivaltaisen mullistuksen tieltä, evoluutio (verkkainen kehitys) revoluution (vallankumouksen) tieltä.

"Proletariaatti", sanoo Marx, "yhdistyy taistelussa porvaristoa vastaan välttämättömäksi luokaksi... muuttaa vallankumouksen kautta itsensä hallitsevaksi luokaksi ja hallitsevana luokkana lakkauttaa väkivaltaisesti vanhat tuotantosuhdeet" ("Kommunistisen puolueen manifesti").

Ja edelleen:

- "Proletariaatti käyttää poliittista herruuttaan ottaakseen vähitellen pois porvaristolta kaiken pääoman, keskittääkseen kaikki tuotantovälineet valtion, so. hallitsevaksi luokaksi järjestyneen proletariaatin haltuun ja lisätäkseen tuotantovoimien, määrää mahdollisimman nopeasti" (sama).
- "Väkivalta on kättilönä jokaiselle vanhalle yhteiskunnalle, joka kantaa uutta kohdussaan" (Marx, "Pääoma", I osa, s. 791, Moskova-Leningrad 1932, saks. painos).

Historiallisen materialismin ydinajatuksen Marx esitti vuonna 1859 historiallisessa "Esipuheessaan" kuuluisaan kirjaansa "Poliittisen taloustieteen kritiikkiä" seuraavin nerokkain sanoin:

"Elämänsä yhteiskunnallisessa tuotannossa ihmiset astuvat määrättyihin, välttämättömiin, heidän tahdostaan riippumattomiin suhteisiin, tuotantosuhteisiin, jotka vastaavat heidän aineellisten tuotantovoimiensa määrättyä kehitystasetta. Näiden tuotantosuhdeiden kokonaisuus muodostaa yhteiskunnan taloudellisen rakenteen reaalisen perustan, jolle juridinen ja poliittinen päällysrakenne kohoaa ja jota vastaavat yhteiskunnallisen tietoisuuden määrätty muodot. Aineellisen elämän tuotantotapa on yhteiskunnallisen, poliittisen ja yleensä henkisen elämänprosessin edellytys. Ei ihmisten tajunta määrää heidän olemistaan, vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensa määrää heidän tajuntansa. Kehityksensä määrättyllä asteella joutuvat yhteiskunnan aineelliset tuotantovoimat ristiriitaan olemassaolevien tuotantosuhdeiden kanssa tahi mikä on vain saman asian juridinen ilmaisu, omistussuhdeiden kanssa, joiden puitteissa ne olivat tähän asti liikkuneet. Tuotantovoimien kehittämismuodoista muuttuvat nämä suhteet niiden kahleiksi. Silloin alkaa yhteiskunnallisen vallankumouksen aikakausi. Taloudellisen perustan muuttumisen mukana mullistuu hitaammin tahi nopeammin koko suunnaton päällysrakenne. Sellaisia mullistuksia tarkasteltaessa täytyy aina erottaa aineellinen, luonnontieteellisen tarkasti todettavissa oleva, taloudellisissa tuotantoehtoissa tapahtuva mullistus juridisista, poliittisista, uskonnollisista, taiteellisista tahi filosofisista, lyhyesti sanoen, ideologisista muodoista, joissa ihmiset tajuavat tämän ristiriidan ja ratkaisevat sen taistellen. Yhtä vähän kuin yksilöä arvioidaan sen mukaan, mitä hän itse ajattelee itsestään, yhtä vähän voidaan sellaista mullistuskautta arvioida sen oman tietoisuuden mukaan, vaan pikemminkin täytyy tämän tietoisuuden saada selityksensä aineellisen elämän ristiriidoista, yhteiskunnallisten tuotantovoimien ja tuotantosuhdeiden välisestä ristiriidasta. Mikään yhteiskuntamuodostuma ei tuhoudu koskaan, ennen kuin ovat kehittyneet kaikki tuotantovoimat, joille siinä on kylliksi tilaa ja uudet, korkeammat tuotantosuhdeet eivät koskaan astu tilalle, ennen kuin niiden aineelliset olemassaoloehdot ovat kypsyneet itse vanhan yhteiskunnan helmassa. Sen vuoksi ihmiskunta asettaa itselleen aina vain sellaisia tehtäviä, jotka se voi ratkaista, sillä lähemmin tarkastettaessa osoittautuu aina, että itse tehtävä syntyy vasta silloin, kun sen ratkaisemisen aineelliset ehdot ovat jo olemassa tahi ovat jo ainakin tulemisensa prosessissa" (K. Marx, Valitut teokset, I osa, s. 359-360, saks. painos).

Sellaista on marxilainen materialismi yhteiskunnalliseen elämään sovellettuna, yhteiskuntahistoriaan sovellettuna.

Sellaiset ovat dialektisen ja historiallisen materialismin peruspiirteet.

KOLMENKYMMENTEN VUODEN KULUTTUA

"On yleisesti tunnettua, ettei mikään tiede voi kehittyä eikä edistyä ilman mielipiteiden taistelua, ilman arvosteluvapautta."

Stalin: Marxilaisuus ja kielitieteen kysymykset. (1950)

JOHDANTO

Stalinin kirjoitus dialektisesta ja historiallisesta materialismista julkaistiin lähes 30 vuotta sitten lukuna "Neuvostoliiton kommunistisen puolueen (bolshevikkien) historiassa". Marxilla, Engelsillä ja Leninillä ei ollut koskaan ollut tilaisuutta esittää lyhyesti marxilaisen maailmankatsomuksen piirteitä. Sen tähden Stalinin kirjoituksella oli suuri merkitys koko maailman marxilais-leniniläiselle liikkeelle. Voidaan sanoa, että se kokonaisuutena on edelleen vertaansa vailla. Se nimittäin antaa marxilaisesta maailmankatsomuksesta oikean kuvan ja käsittelee miltei kaikkia sen pääkohtia. Stalinin kirjoituksessa on kuitenkin joitakin pienehköjä puutteita, jotka ovat tulleet ilmi marxismi-leninismissä vuoden 1938 jälkeen tapahtuneen hyppäyksellisen kehityksen ansiosta. Siksi on välttämätöntä varustaa uusintapainos muutamien selityksin ja huomautuksin. Näiden huomautusten tekijä on tietenkin yksin vastuussa niiden muodosta. Jossakin mielessä ne voivat olla oikeita, toisessa väärä. Keskustelu Stalinista ja hänen asemastaan ei nimittäin suinkaan ole päättynyt. Näitä huomautuksia voitaneen pitää pienenä lisänä tähän keskusteluun.

DIALEKTINEN MATERIALISMI

Stalin sanoo alustavasti, että marxilaista maailmankatsomusta sanotaan dialektiseksi materialismiksi, koska sen "asenne" ja "menetelmä" on dialektinen ja sen "tulkinta", "käsitys" ja "teoria" materialistinen (s. 5). Tämä määritelmä ei kenties ole täysin selvä eikä aivan tyhjentävä. Tarkempi ja laajempi määritelmä onkin seuraava:

"Dialektinen materialismi on tiedettä luonnon, yhteiskunnan ja ajattelun yleisimmistä liike- ja kehityslaeista."

Tästä määritelmästä käy nimittäin selville: 1) että dialektinen materialismi ei ole ainoastaan dialektinen "asenne", "menetelmä" tai edes vain "teoria"; se on vielä laajempi; se on tiede, 2) että dialektinen materialismi on tieteellinen yleiskatsaus (kuvaus) koko todellisuuden sekä luonnon, yhteiskunnan, että ajattelun liike- ja kehityslaeista, ts. että se käsittää sekä objektiivisen, että subjektiivisen dialektiikan, 3) että historiallinen materialismi on siis dialektisen materialismin osa ja 4) että dialektinen materialismi ei ole tiedettä luonnon, yhteiskunnan ja ajattelun yleisistä ja erityisistä liike- ja kehityslaeista, vaan tiedettä niiden yleisimmistä eli perustavimmista laeista. Mitkä ovat sitten nämä lait? Ennen kaikkea seuraavat kolme peruslakia, joista ensimmäinen on alkuperäinen ja muut kaksi toissijaisia, johdettavissa ensimmäisestä:

1. Laki vastakohtien ykseydestä ja taistelusta
2. Laki määrän muuttumisesta laaduksi
3. Laki kieltämisen kieltämisestä

Näille laeille ei luonnollisestikaan voida antaa numeerisia arvoja, kuten tietyille luonnonlaeille, yhteiskunnallisille lainalaisuuksille tai psyykkisille laeille. Mutta samoin kuin tällaiset vähemmän yleiset lait, myös nämä dialektisen materialismin kolme peruslakia ilmaisevat pysyvää, olennaista ja välttämätöntä yhteyttä luonnon, yhteiskunnan ja ajattelun liikkeessä ja kehityksessä.

1. Vastakohtien taistelun ja ykseyden lain mukaan kaikki ilmiöt rakentuvat vastakohtista, jotka sekä edellyttävät toisiaan, että ovat toisensa poissulkevia. Kapitalismissa kapitalistien olemassaolo edellyttää palkkatyöläisten olemassaoloa, sillä ilman palkkatyöläisiä kapitalistit eivät voi pysyä kapitalisteina. Mutta nämä kaksi vastakohtaa ovat samalla myös toisensa poissulkevia, koska kapitalistit voivat pysyä kapitalisteina ainoastaan riistämällä palkkatyöläisiä eli estämällä heitä tulemasta kapitalisteiksi ja pitämällä heidät palkkatyöläisten luokkana. Siis jotta kapitalisti voi jatkaa olemassaoloaan kapitalistina, hänen on pakko pitää yllä omaa vastakohtaansa, palkkatyöläistä. Kapitalismin kaksi pääluokkaa muodostavat näin ollen ristiriitaisen ykseyden - toisensa poissulkevien vastakohtien ykseyden. Tässä

yhteydessä on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että vastakohtien ykseys on tilapäistä ja suhteellista, kun taas taistelu niiden kesken on pysyvää ja ehdotonta. Vastakohtien ykseys luokkataistelussa ilmenee suhteellisen tasapainon ja liikkumattomuuden lyhyehköinä ajanjaksoina, kun taas vastakohtien taistelu vastaa toisen osapuolen lisääntyvän dominanssin ja nopean edistymisen pitkäköjä ajanjaksoja. Vastakohtien taistelu on tämän vuoksi aina olennaisempaa, välttämättömämpää, tärkeämpää ja voimakkaampaa, kuin vastakohtien ykseys. Itse asiassa ainoastaan vastakohtien välinen taistelu saa aikaan kehitystä ja edistystä. Tämä koskee yhtä lailla kehitystä niin luonnossa kuin yhteiskunnassa ja ajattelussakin.

Dialektisen materialismin ensimmäinen laki on tämän vuoksi myös dialektisen materialismin alkuperäinen peruslaki, ja kaksi muuta peruslakia voidaan johtaa siitä.

2. Laki määrän muuttumisesta laaduksi ilmentää sitä asiantilaa, että kehitys ei tapahdu ainoastaan määrällisten, vaan myös laadullisten muutosten kautta, eikä vain jatkuvaisuuden vaan myös katkonaisuuden kautta.

Kapitalistinen yhteiskunta syntyi alunperin pienten, asteittaisten muutosten avulla feodaaliyhteiskunnan sisällä. Tämän tasaisen kehityksen jossakin vaiheessa kasvava kapitalismi mullisti feodaaliyhteiskunnan, joka tällöin siis muuttui hyppäyksellisesti, vallankumouksellisesti ja perusteellisesti. Yhteiskunnan laatu muuttui feodaalisesta kapitalistiseksi. Samalla tavoin muuttuu yhteiskunnan laatu - sen olemus - kapitalismista sosialismiin tapahtuvassa hyppäyksellisessä muutoksessa. Määrän muuttuminen laaduksi aiheutuu vastakohtien taistelusta. Nimittäin lukuun ottamatta itse muutoksen hetkeä on tai jää vastakohtien toinen osapuoli hallitsevaksi ja toinen hallituksi. Vastakohtien hallitseva osapuoli antaa ilmiölle sen laadun, sen ominaispiirteet. Mutta vastakohtien taistelun kautta muuttuvat niiden voimasuhteet. Hallitseva puoli muuttuu hallituksi ja hallittu puoli hallitsevaksi. Samalla muuttuu ilmiöiden laatu. Kapitalistisen yhteiskunnan laatu määräytyy siitä, että kapitalistiluokka hallitsee työväenluokkaa, jonka se pakottaa diktatuuriinsa. Mutta pääoman ja työn taistelun kautta, kasvaa työväenluokka yhä nopeammin. Tämän kehityksen jossain vaiheessa työväenluokka tekee vallankumouksen, kukistaa kapitalistiluokan ja perustaa diktatuurinsa, proletariaatin diktatuurin. Toisin sanoen aikaisemmasta hallitsevasta puolesta tulee hallittu ja aikaisemmasta hallitusta hallitseva. Samanaikaisesti muuttuu yhteiskunnan laatu sikäli, että se muuttuu kapitalistisesta sosialistiseksi.

3. Kieltämisen kieltämisen lain mukaan on kehitys luonnossa ja ajattelussa päättymätöntä, yhtenäistä ja etenevää; vastakohtien taistelu ilmiöissä ei pääty koskaan, se yhdistää uuden vanhaan ja johtaa kehityksen yhä korkeammalle tasolle.

Orjayhteiskunta joutui antamaan tilaa feodalismille, mutta feodalismiin täytyi puolestaan väistyä kapitalismin tieltä, kapitalismin taas syrjäytti sosialismi jne. Toisin sanoen feodalismi "kielsi" orjayhteiskunnan, kapitalismi "kielsi" feodalismia ja sosialismi vuorostaan kapitalismin jne. Kieltäminen ei kuitenkaan ole ehdotonta ja mekaanista, vaan suhteellista ja dialektista. Jos kieltäminen olisi ehdotonta, ei se voisi saada aikaan mitään päättymätöntä, yhtenäistä ja etenevää kehitystä. Mutta ensinnäkään kehitys ei pääty siihen, että myöhäisempi ja korkeampi aste "kieltää" aikaisemman ja matalamman. Toiseksi molempien asteiden välillä on koko ajan yhteys. Uusi aste ei voi syntyä tyhjästä, vaan se kehittyy vanhemmasta asteesta. Niinpä esim. kapitalismi kehittyi feodalismista sisällä, jonka se tämän vuoksi kukisti (kielsi). Kolmanneksi uusi kieltäminen säilyttää vanhan kieltämisen kasvavat, positiiviset puolet samanaikaisesti kun se kumoaa sen. Näin ollen, kun sosialismi kumoaa kapitalismin, se kieltää kapitalismin kuolevat, negatiiviset puolet, ennen kaikkea riiston, mutta säilyttää sen kasvavat, positiiviset puolet, esim. suurteollisuuden, uudenaikaisen tekniikan, järkipärisen kirjanpidon jne. Kuvaannollisesti laki kieltämisen kieltämisestä ilmentää sitä, että kehitys ei tapahdu suorassa linjassa tai kehässä vaan nousevana spiraalin muotoisena liikkeenä. Tämä kolmaskin laki voidaan johtaa ensimmäisestä laista, koska kieltämisen kieltäminen ilmentää vastakohtien taistelua ja on sen eräs muoto.

Näitä dialektisen materialismin kolmea peruslakia täydentää joukko muita dialektisia lakeja, esim. lait dialektisesta yhteydestä olemuksen ja ulkomuodon, välttämättömyyden ja satunnaisuuden, yleisen ja erityisen, abstraktisen ja konkreettisen, sisällön ja muodon, todellisuuden ja mahdollisuuden, teorian ja käytännön ym. välillä.

STALIN JA DIALEKTINEN MATERIALISMI

Stalinin selostus dialektisesta materialismista ja sen tunnusmerkeistä koostuu suurin piirtein siitä, mistä edellä on puhuttu. Mutta siinä on myös joitakin selvästi havaittavia puutteita. Stalin ei onnistunut osoittamaan dialektisten lainalaisuuksien välistä sisäistä yhteyttä. Hänen selostuksestaan ei myöskään käy ilmi, että laki vastakohtien ykseydestä ja taistelusta on dialektisen materialismin laeista alkuperäisin. Stalin käsittelee miltei yksinomaan subjektiivista dialektiikkaa, dialektiikkaa menetelmänä, teoriana ja tieteenä. Loppujen lopuksi hän ei esityksessään erota toisaalta antagonistisia ristiriitoja ei-antagonistisista eikä toisaalta kansan ja kansan vihollisten välisiä ristiriitoja kansan sisäisistä ristiriidoista. Lenin osoitti antagonististen ja ei-antagonististen ristiriitojen välisen eron. Mutta Mao Tse-tung eritteli kaikista perusteellisimmin molemmat nämä ristiriitojen lajit, hän myös osoitti, että ei-antagonistiset ristiriidat täytyy ratkaista kokonaan toisilla menetelmillä kuin antagonistiset.

Nämä puutteet Stalinin selostuksessa eivät luonnollisestikaan ole satunnaisia. Tosiasiassa Stalin toisinaan harhautui dialektisesta materialismista ja sortui metafysiikkaan ja subjektivismiin. Poliitikassaan hän jossakin määrin sekoitti antagonistiset ristiriidat eiantagonistisiin sekä kansan ja kansan vihollisten väliset ristiriidat kansan sisäisiin ristiriitoihin. Tästä seurasi 30-luvulla, että joitakin kansan osia kohtasivat ne iskut, jotka tarkoitettiin kansan vihollisille, kun taas kansan viholliset osittain selvisivät iskuista. Täten kansa osittain pirstoutui, jota seikkaa kansan viholliset käyttivät hyväkseen ja kylvivät suurempaa hajaannusta kansan keskuuteen. Koska Stalin siis ei aina selvästi eritellyt ristiriitoja eikä politiikassaan aina nojautunut kansaan, hän ei onnistunut täydellisesti pyrkiessään toteuttamaan oikeaa linjaansa, mistä oli seurauksena välistä tarpeettomia uhreja kansan ja puolueen keskuudessa.

STALIN JA HISTORIALLINEN MATERIALISMI

Stalinin selostus historiallisesta materialismista on perinpohjainen ja järjestelmällinen. Kuitenkin myös siinä on joitakin puutteita. Ensiksikin Stalin käsittelee ainoastaan ohimennen yhteiskunnan taloudellisen perustuksen ja sen poliittisen, oikeustieteellisen, aatteellisen jne. ylärakenteen välisiä ristiriitoja. Tämä ristiriita on hyvin tärkeä yhteiskunnan kehitykselle ja sen merkitys historiallisessa materialismissa on perustavaa laatua. Kokemus osoittaa, että tämän ristiriidan ratkaisu selvittää kysymyksen luokkataistelun edelleen kehittymisestä sosialismin aikana. Proletariaatin tulo sosialistisessa vallankumouksessa ratkaisee pääasiallisen ristiriidan tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä. Ottamalla vallan käsiinsä proletariaatti panee myös alulle perustan ja ylärakenteen välisen ristiriidan ratkaisun. Mutta vallankaappaaminen ei ratkaise ensimmäistä eikä toistakaan ristiriitaa lopullisesti, etenäkään ei toista. Se täytyy ratkaista alituisesti toistuvilla kulttuurivallankumouksilla, jotka asteittain hävittävät riistoyhteiskunnan ideologian ja juurruttavat proletaarisen ideologian koko kansaan. Tämä on ainoa tapa lujittaa proletariaatin diktatuuria. Stalin ei oivaltanut täydellisesti tämän ristiriidan merkitystä, sen soveltamista luokkataisteluun ja sen ilmenemistä historiallisessa materialismissa. Vasten tahtoaan hän tämän takia muokkasi maaperää porvarillisen osapuolen valtaanpääsulle puolueessa ja valtiossa.

Toiseksi myös luokkaristiriita ja siihen perustuva luokkataistelu puuttuu melkein kokonaan Stalinin historiallisen materialismin esityksestä. Stalinin mukaan on "yhteiskunnan kehityksen historia ennen kaikkea tuotannon kehityksen historiaa" (s. 24). Tosin hän huomauttaa, että yhteiskunnan kehityksen historia on samalla "aineellisten hyödykkeiden tuottajien historiaa" ja että historian näin ollen ennen kaikkea täytyy "tutkia aineellisten hyödykkeiden tuottajien historiaa, työtätekevien joukkojen historiaa, kansojen historiaa". Mutta juuri tämän vuoksi historia onkin etupäässä luokkataistelun historiaa. Tämä täytyy kaikesta viime kädessä selittää lähtökohtana tuotannon kehityksen historia, joka on luokkataistelun historian pohjimmainen edellytys. Ts. kansat ja luokat eivät luo historiaa mielivaltaisesti, mutta ne kuitenkin luovat varsinaista historiaa. Sisimmältä olemukseltaan historia näin ollen on kansojen ja luokkien taistelun historiaa ja tässä suhteessa etupäässä vallankumouksellisten kansojen ja luokkien vapaustaistelua. Tämän historian huippukohta on vallankumouksellisten kansojen ja luokkien taistelu ylipäättänsä riiston ja sarron lopettamiseksi. Vallankumouksellisten kansojen ja luokkien taistelu on siis historiallisen kehityksen liikkeellepaneva voima. Mitä menestyksellisempää tämä taistelu on, eli mitä kovempia iskuja voidaan suunnata hallitsevia luokkia ja niiden ylläpitämiä tuotantosuhteita kohti, sitä suurempi tila luodaan uusien tuotantovoimien kasvulle ja sitä nopeammin uudet tuotanto-voimat voivat kehittyä. Luokkataistelun määrää kuitenkin viime kädessä vallitseva tuotantotapa, sen tuotantovoimat ja tuotantosuhteet, jotka asettavat tiettyjä rajoja luokkataistelun kehitykselle, tasolle ja tulokselle. Ruotsin historia on tämän valossa täynnä talonpoikaissotia ja talonpoikaissotia, jotka olivat vanhempina aikoina maamme historiallisen kehityksen todellisena käyttövoimana. Ne kehittivät sekä tuotantovoimia että tuotantosuhteita. Mutta talonpoikaissotien luokka ei koskaan päässyt valtaan. Ei ollut niitä tuotantovoimia,

niitä tuotantosuhteita, niitä luokkavoimia tai sitä puoluetta, joka on välttämätön edellytys, jotta kansa saisi vallan. Nämä edellytykset luotiin vasta kapitalismin, sen luoman teollisuus-työväenluokan ja tieteellisen sosialismin myötä. Tuotannon kehityksen historia on siis historiallisen kehityksen perusta, sen puitteet. Mutta historiallisen kehityksen sisältönä on luokkien taistelu, etupäässä vallankumouksellisten kansojen ja luokkien vapautustaistelu. Juuri tämä taistelu ajaa historiallista kehitystä eteenpäin ja luo sekä tuotantovoimat että tuotantosuhteet. Siksi on varmasti väärin asettaa tuotantovälineet ihmisen edelle, kuten Stalin kuvatessaan tuotantovoimia (ss. 23 ja 28-30). Ratkaisevaa taistelussa ei nimittäin ole tekniikka ja työvälineet vaan ihminen niiden takana.

Luokkataistelu on näin ollen historiallisen materialismin varsinainen ydin. Sille täytyy tämän vuoksi antaa huomattava sija jokaisessa historiallista materialismia käsittelevässä kirjoituksessa. Tämä pitää paikkansa varsinkin, koska luokkien ja luokkataistelun olemassaolo jatkuu läpi koko sosialismin aikakauden, aina luokattomaan kommunistiseen yhteiskuntaan asti, jonka aikana luokat ja niiden myötä myös luokkataistelu, proletariaatin diktatuuri ja kommunistinen puolue häviävät.

Stalinin historiallista materialismia käsittelevän esityksen yksipuolisuus täytyy selittää historiallisesti. Ensiksikin kysymyksellä tekniikan kehittamisestä oli huomattava asema NKP:n taistelussa Neuvostoliitossa 30-luvulla, kun Stalin kirjoitti teostaan. Toiseksi Stalin arvosti liikaa puolueen tekemiä edistysaskelia proletariaatin diktatuurin lujittamisessa. Hän kirjoittaa nimenomaan Neuvostoliitosta näihin aikoihin: "Täällä ei ole enää riistäjiä eikä riistettyjä" (Leninismens Problem s. 848). Samaan tapaan hän kirjoittaa selostuksessa vuoden 1936 uudesta perustuslaista: "On muodostunut perusta yhteiskunnan moraalisen-poliittiselle yhtenäisyydelle". (Neuvostoliiton kommunistisen puolueen (bolshevikkien) historia, 1939, s. 385) Samoin toimintakertomuksessa NKP:n XVIII:sta kongressista 1939: "neuvostoyhteiskunta... on vapaa luokkien välisistä yhteentörmäyksistä ja siinä vallitsee ystävällinen yhteistoiminta työläisten, talonpoikien ja sivistyneistön välillä" (Leninismien kysymyksiä, s. 583). Luonnollisesti puolue oli päässyt jo melko pitkälle taistelussa luokkayhteiskunnan lopettamiseksi ja työläisten, talonpoikien ja sivistyneistön välisen ystävyyden lujittamiseksi. Mutta luokat eivät suinkaan olleet täysin poispyyhkäisty, luokkataistelu jatkui ja porvarillisella ideologialla oli edelleenkin vahva ote. Juuri tämän vuoksi oli porvarillisen osapuolen mahdollista päästä valtaan Stalinin kuoleman jälkeen. Stalin itse toimi hyvässä uskossa. Kun hän väitti, että luokkataistelu ja luokat olivat kadonneet Neuvostoliitosta, se ilmensi hänen vallankumouksellista innostustaan, hänen tahtoaan työskennellä luokkayhteiskunnan hävittämiseksi niin pian kuin mahdollista. Juuri tämä kanta oli subjektiivinen, vieras todellisuudelle ja sen takia väärä.

Stalin käsittelee selostuksessaan historiallisesta materialismista itse asiassa vähemmän luokkataistelua kuin luokkataistelun taloudellista perustaa: tuotantotapaa ja sen kahta vastakkaista puolta - tuotantovoimia ja tuotantosuhteita - sekä taloudellisten yhteiskuntamuodostumien asteita.. Historiallisen materialismin tämä puoli on myös perustava, kuten edellä on huomautettu. Marxin panos oli juuri siinä, että hän osoitti luokkataistelun sidonnaisuuden tuotantotapaan ja riippuvuuden siitä. Hän niin sanoaksen selvitti luokkataistelun anatomian: Ymmärtämättä luokkataistelun taloudellista perustaa ei voi myöskään ymmärtää luokkataistelun historiaa.

Stalinin selostus luokkataistelun taloudellisesta perustasta on perusteellinen ja syvälinen. Mutta siinäkin on kohtia, joista voidaan keskustella. Eritellessään tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välistä ristiriitaa hän osoittaa, että tämä ristiriita ajaa tuotantotapaa eteenpäin. Mutta hänen kuvauksestaan voi saada sen vaikutelman, että tämä ristiriita katoaisi sosialismin aikana, että ristiriitojen välinen taistelu antaisi tilaa ainoastaan niiden väliselle yhteydelle. Hän sanoo, että "esimerkkinä tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien luonteen täydellisestä yhdenmukaisuudesta on sosialistinen kansantalous Neuvostoliitossa... "(s. 26) Luonnollisesti sosialistinen vallankumous ratkaisee tuotantovoimien yhteiskunnallisen ja tuotantosuhteiden yksityisen luonteen välisen päristiriidan. Mutta ensiksikin tämä prosessi kestää kauan sen jälkeen, kun työväenluokka on ottanut poliittisen vallan käsiinsä. Toiseksi tie yhteiskunnalliseen omistukseen ei osittain kulje suoraan vaan ryhmäomistuksen kautta kuten maataloudessa. Kolmanneksi tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välille syntyy koko ajan uusia ristiriitoja seurauksena tuotantovoimien nopeasta kasvusta juuri sosialismin aikana. Eräs esimerkki tästä on kansankommuunien syntyminen Kiinassa vuodesta 1958 lähtien. Kansankommuuni muodosti uuden ja korkeamman tuotantosuhteen maatalousosuuskuntiin verrattuna, ja se raivasi itselleen tietä korkeamman tuotannon edestä tehdyn joukkokampanjan seurauksena, jonka aiheutti suurin tuotantovoima, työtätekevät ihmiset. Jos toisaalta tuotantosuhteita ei alituisesti mullisteta sosialismin aikana, ne lopulta estävät tuotantovoimien kehitystä. Esimerkki tästä on maatalouden ja teollisuuden pysähtyminen Neuvostoliitossa Stalinin kuoleman jälkeen, jota ongelmaa nyt hruštševilaiset revisionistit yrittävät

ratkaista tuomalla uudestaan esiin aikaisemmin poistettujen kapitalististen tuotanto- ja vaihtosuhteiden piirteitä.

Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välisellä ristiriidalla on tietenkin sosialismin vallitessa kokonaan toinen luonne kuin kapitalismin vallitessa. Tärkein ero on se, että kapitalismin aikana ristiriita on olemukseltaan antagonistinen, kun se taas sosialismin aikana on ei-antagonistinen. Mutta jos sosialismin aikana tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä ei olisi mitään ristiriitoja, ei sosialistinen tuotantotapa ylipäänsä voisi kehittyä. Siksi Mao Tsetung, joka perusteellisimmin on käsitellyt tätä kysymystä, sanoo täysin oikeutetusti:

"Sosialistisen yhteiskunnan perustavimmat ristiriidat ovat jatkuvasti tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien väliset sekä ylärakenteen ja taloudellisen perustan väliset ristiriidat." (Om det rätta sättet att lösa motsättningar inom folket, Politiska skrifter ss. 221-222)

Lopuksi pitää myös joitakin pienempiä kriittisiä näkökohtia tuoda esiin Stalinin historiallista materialismia käsittelevän selostuksen vuoksi. Kuvattaessaan taloudellisen yhteiskuntamuodostuman historiallisesti tunnettuja päätyyppejä Stalin ei mainitse edes aasialaista tuotantotapaa, joka Marxin mukaan myös muodosti aikakauden. (Kts. esim. Poliittisen taloustieteen arvostelua, esipuhe, Karl Marx ja Friedrich Engels valitut teokset I s. 309) Tätä tuotantotapaa, joka muinoin oli vallitsevana Intiassa ja Kiinassa, Marx on kuvannut esim. kirjoituksessa "Brittien herruus Intiassa" (mainittu teos, ss. 290-296). Tämä yhteiskuntatyyppi ei ehkä ollut yhtä alkuperäinen kuin orjuus ja feodalismi, eikä yhtä laajalle levinnyt, eikä se näytä myöskään omalla painollaan antaneen sysäystä sen jälkeisille yhteiskuntamuodostumille. Tämä tuotantotapa on kuitenkin ollut erittäin merkitsevä Aasian historiassa, ja se on tämän mantereen ymmärtämisen avaimena.

Voidaan arvostella myös joitakin kohtia Stalinin käsityksessä niistä käyttövoimista, jotka aiheuttivat yhteiskuntamuodostuman muuttumisen toiseksi. Sen selitykseksi, että orjajärjestelmä on muuttunut feodalismiksi, hän esittää, että "feodaaliherra hylkää orjan, jolla ei ole harrastusta työhön eikä aloitteellisuutta, ja on mieluummin tekemisissä maaorjan kanssa, jolla on oma taloutensa, omat työvälineensä ja jolla on työhön omien etujensa vaatimaa harrastusta, sillä se on hänelle välttämätön, jotta hän voisi viljellä maata ja maksaa luontaisveron sadostaan feodaaliherralle." (s. 29) Tämä selitys on tietystikin osittain totta. Mutta feodalismi syrjäytti orjajärjestelmän ristiriitojen ts. luokkataistelun vuoksi. Sorrettu luokka, orjat, teki kapinan sortajiaan, orjanomistajia, vastaan ja murskasi heidän valtionsa.

Stalin on tuskin oikeassa sanoessaan, että feodaalinen riisto oli jossakin määrin lievempää kuin orjuuden aikainen riisto. Riisto mitataan lisätyötä tekevien tuotannon lisätyön (lisätuotteen) ja heidän välttämättömän työnsä (se osa tuotantoa, joka vastaa työläisen ylläpitokustannuksia) välisen numeerisen suhteen avulla. Nämä kaksi osaa muodostavat yhdessä tuotannon työntekijöiden (netto)tuotannon. Feodaalijärjestelmä toi mukanaan voimakkaan tuotannon lisäyksen. Jos nyt lisätuote ja osa siitä tuotteesta, joka tulee tuotannon työntekijän osaksi, lisääntyisivät samassa suhteessa, riiston aste pysyisi samana. Jos lisätuote kasvaisi enemmän kuin se osa tuotetta, joka tulee tuotannon työntekijöiden osaksi, riisto lisääntyisi. Jos päinvastoin se osa tuotetta, joka tulee tuotannon työntekijöiden osaksi, kasvaisi enemmän kuin lisätuote, riisto vähenisi. Stalinin mukaan siis viimeksi mainittu tapaus olisi voinut sattua vieläpä siirryttäessä orjuudesta feodalismiin. Tämä ei kaikeksi ole teoreettinen kysymys, mutta ei ole kovin todennäköistä, että riisto olisi lieventynyt. Päinvastoin feodaaliherrat siirtyivät uuteen riistojärjestelmään, koska orjatyövoiman reproduktiokustannukset tulivat liian suuriksi verrattuna lisätuotteeseen. Feodaaliherrat jättivät vastuun työvoiman reproduktiosta. Työläisille itselleen sitomalla heidät turpeeseen ja asettamalla joitakin tuotantovälineitä heidän käytettäväkseen. Siten he lisäsivät työläisten vapautta ja näin ollen myös heidän henkilökohtaista mielenkiintoaan tuottaa enemmän; mikä kasvatti lisätuotetta. Tässä yhteydessä on huomattava, että riiston aste lisääntyi, vaikkakin tuotannon työntekijöiden osaksi tulevien tuotteiden määrä kasvoi, edellyttäen; että feodaalijärjestelmän osaksi tulevien tuotteiden määrä kasvoi vielä enemmän. Juuri tällainen kehitys on tapahtunut kapitalistisessa

maailmassa, mikä käy ilmi mm. lisäarvon jatkuvasti kasvavana osuutena kansantuotteesta, mikä johtaa pääoman kasautumiseen: se on ainoastaan sodanjälkeisenä aikana noussut 20:stä 30 prosenttiin eli lisääntynyt 50 prosentilla. Tämä riiston asteen kasvu ei ole ainoastaan ollut yhtenevä työläisten aineellisen elintason jonkinlaisen nousun kanssa, vaan se on osittain saatu aikaan tämän avulla. Samalla tavoin todennäköisesti feodaalijärjestelmän toi mukanaan tiukennetun eikä laimennetun riiston.

Stalinin mielestä feodaaliherra on primus motor (ensimmäinen liikuttaja) siirryttäessä orjuudesta feodalismiin ja samoin kapitalisti primus motor feodalismista kapitalismiin siirryttäessä. Hän kirjoittaa, että "Uudet tuotantovoimat vaativat, että tuotannon työntekijät olisivat valistuneempia ja ymmärtäväisempiä kuin murjotut ja tietämättömät maaorjat, kykenisivät ymmärtämään konetta ja käsittelemään sitä oikein. Sen vuoksi kapitalistit ovat mieluummin tekemisissä maaorjuussiteistä vapaiden palkkatyöläisten kanssa, jotka ovat kylliksi valistuneita käsitelläkseen koneita oikein." (s, 30) Kysymys on siitä, tavoittaako tämä kuvaus olennaisimman. Ensiksikin sekä feodalismia että orjajärjestelmän tuhoutuminen johtui luokkataistelusta.

Toiseksi voidaan tuskin sanoa, että kapitalisti oli mieluummin tekemisissä vapaiden palkkatyöläisten kuin maaorjien kanssa; maaorjat muuttuivat väkivalloin palkkatyöläisiksi, koska alkuperäinen kasautuminen ajoi heidät kodeistaan ja konnuiltaan ja teki heistä "lainsuojattomia", minkä vuoksi heidän oli pakko mennä kapitalistien tarjoamiin töihin. Mitä suurempi näiden lainsuojattomien proletaarien köyhyys oli, sitä kannattavampaa kapitalisteille oli ottaa heidät töihin ja riistää heitä. Jos he eivät ennestään olleet rutiköyhiä, tuli heistä sellaisia, kun he joutuivat teollisuuskapitalismin hiidenkattilaan, joka tuhosi heidät sekä ruumiillisesti että henkisesti. Tätä Marx on kuvannut perusteellisesti Pääoman ensimmäisessä niteessä.

STALININ MYÖHEMMÄSTÄ TEOREETTISESTA TUOTANNOSTA

Dialektisen materialismin ensimmäisen peruslain, lain vastakohtien ykseydestä ja taistelusta, etenkin sosialistisessa yhteiskunnassa, epätäydellinen erittely ja soveltaminen on Stalinin teoreettisten erehdysten punainen lanka. Stalinin Myöhemmän teoreettisen tuotannon, ennen kaikkea teosten "Marxilaisuus ja kielitieteen kysymykset". (1950) ja "Sosialismin taloustieteellisiä probleemoja Neuvostoliitossa" (1952) erittely, vahvistaa tätä johtopäätöstä. Mutta nämä teokset paljastavat myös sen, että Stalin viimeisinä vuosinaan alkoi lähentyä oikeaa teoreettista kantaa kysymyksessä vastakohtien ykseydestä ja taistelusta sosialismin aikana ja jossakin määrin myös omaksui sen. Stalin kirjoitti teoksessa "Marxilaisuus ja kielitieteen kysymykset":

niiden toverien tietoon, jotka ovat viehättyneet purkauksiin, että laki purkauksellisesta siirtymisestä vanhasta laadusta uuteen laatuun... ei ole lainkaan välttämätön yhteiskunnassa, jossa ei ole toisilleen vihamielisiä luokkia." (s 26)

Stalin mainitsee esimerkkinä maatalouden kollektivisoinnin Neuvostoliitossa vuosien 1928 ja 1936 välillä Stalinin mukaan tätä ei toteutettu mullistuksellisesti, ts. se "ei tapahtunut olevan vallan kukistamisen ja uuden vallan pystyttämisen tietä, vaan asteittaisena siirtymisenä vanhasta porvarillisesta järjestelmästä maaseudulla uuteen järjestelmään." (mainittu teos s. 26) Stalin myöntää samanaikaisesti, että "se oli vallankumous, joka likvidoi vanhan porvarillisen talousjärjestelmän maaseudulla ja synnytti uuden, sosialistisen järjestelmän mainittu teos s. 26) Mutta kuitenkin se ei muka ollut mikään mullistus eikä vallankumous! Varmasti se oli sekä vallankumous vallankaappaus että räjähdys ja siirtyminen vanhasta laadusta uuteen! Muutamien vuosien kuluessa kapitalistien luokkaherruus murtui Neuvostoliiton maaseudulla, satojatuhansia kapitalisteja (kulakkeja) karkotettiin kaupungeista ja 25 miljoonaa talonpoikaistilaa yhdistettiin 250 tuhanneksi kolhoosiksi. Se oli suurin mullistus, joka on tapahtunut maanviljelyn taloudellisessa historiassa. Sitä paitsi se oli antagonistinen ristiriita, joka ratkaistiin antagonistisin menetelmin huolimatta siitä, että työläisten ja talonpoikien valta. edellytti ei-antagonististen menetelmien käyttämistä suuremmassa mittakaavassa, kuten tapahtui Kiinassa, kun kapitalistiset tuotantosuhteet maaseudulla ja teollisuudessa korvattiin sosialistisilla. (Erona oli kuitenkin se, että Kiinan kommunistinen puolue saattoi ottaa oppia Neuvostoliiton kokemuksista ja että Kiina ei ollut yhtä vaikeassa historiallisessa tilanteessa kuin Neuvostoliitto 30-luvulla.) Tässä tapauksessa Stalinin

todistelu siitä, että kollektiivisointi ei ollut mullistus perustuu ainoastaan siihen, että hän sanoo sitä vallankumoukseksi, mikä kylläkin on vain mullistus-sanan synonyymi.

Samanaikaisesti Stalin kuitenkin jättää mahdollisuuden toiselle ja oikeammalle selitykselle. Hän nimittäin kirjoittaa, että "laki purkauksellisesta siirtymisestä vanhasta laadusta uuteen laatuun... on välttämätön toisilleen vihamielisiin luokkiin jakautuneessa yhteiskunnassa." (mainittu teos, s 26) Asiayhteydestä selviää, että tämä laki ei ole välttämätön sosialistisessa yhteiskunnassa, mikä siis sisältää sen, että se voisi päteä myös tällaisessa yhteiskunnassa."

Ne epäilykset, jotka pilkistävät esiin teoksessa "Marxilaisuus ja kielitieteen kysymykset", ovat vahvistuneet Stalinin viimeisessä teoksessa "Sosialismin taloustieteellisiä probleemoja Neuvostoliitossa", kuitenkin siten, että ne eivät perinpohjin järkytä hänen perusnäkökantansa. Nyt hän ei enää ole varma siitä, . vallitseeko tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä aina täysi vastaavuus sosialismin aikana:

"Kuinka sitten on ymmärrettävä sanat 'täydellinen vastaavuus'? Ne on ymmärrettävä siten, että sosialismin oloissa asia ei tavallisesti kehity tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden väliseen selkkaukseen saakka, että yhteiskunnalla on mahdollisuus ajoissa saattaa jälkeensä jääneet tuotantosuhteet vastaamaan tuotantovoimien luonnetta. Sosialistisella yhteiskunnalla on mahdollisuus tehdä se, sillä sen kokoonpanossa ei ole aikansa eläneitä luokkia, jotka voisivat järjestää vastarintaa. Tietysti sosialismin oloissa tulee olemaan jälkeensä jääviä inerttisiä voimia, jotka eivät ymmärrä tuotantosuhteissa tehtävien muutosten välttämättömyyttä, mutta niitä ei ole tietenkään vaikea voittaa päästämättä asiaa selkkaukseen saakka." (Sosialismin taloustieteellisiä probleemoja Neuvostoliitossa, s 51)

Tässä Stalin selvästi lähestyy uutta ja oikeampaa käsitystä sosialismin aikaisista ristiriidoista. Mutta hän kavahtaa johtopäätösten tekemistä ja tähdentää jälleen, että "socialistisissa olosuhteissamme taloudellinen kehitys ei tapahdu mullistusten tietä, vaan asteittaisten muutosten tietä, jolloin vanha ei yksinkertaisesti lakkaa kokonaan olemasta, vaan muuttaa olemustaan uuteen sopeutuvaksi, säilyttäen vain muotonsa ja uusi ei yksinkertaisesti hävitä vanhaa, vaan imeytyy vanhaan, muuttaa sen olemusta, sen tehtäviä, rikkomatta sen muotoa ja käyttäen sitä uuden kehitystä varten." (main. teos, s. 53)

Mutta jos uusi tunkeutuu sisälle vanhaan ja muuttaa sen sisältöä niin se muuttaa myös sen olemusta, sen laatua, sen luonnetta. Sillä tämän "vastakohtien toisikseen muuttumisen tai niiden molemminpuolisen toisiinsa tunkeutumisen" (Mao Tse-tung) sisältö on juuri se, että uusi tuhoaa vanhan. Tietenkään ei ole kysymys mekaanisesta vaan dialektisesta tuhoamisesta (kieltämisen kieltämisestä). Ilman tuhoamista ei voida mitään uutta luoda.

Mikä aiheutti sen, että Stalin osittain muutti käsitystään sosialismin aikaisista ristiriidoista? Stalinille oli tänä aikana selvinnyt, että Neuvostoliiton maatalouden ja sen ohella koko kansantalouden suhteellinen seisahtuminen aiheutui maatalouden tuotantovoimien ja vallitsevien tuotantosuhteiden välisestä ristiriidasta. Etupäässä sellaiset taloudelliset ilmiöt kuin "kolhoosiryhmäomistus ja tavarankiertokulku" jarruttivat tuotantovoimien kehitystä. Nämä tuotanto- ja vaihtosuhteet muodostivat "esteitä koko kansantalouden, varsinkin maatalouden, ottamiselle täydellisesti valtion suunnittelutoiminnan piiriin". (main: teos, s 68) Stalin oivalsi todella nerokkaan selvänäköisesti, mitä Hruštševin aikana tulisi tapahtumaan:

"Epäilemätöntä on, että mitä pitemmälle mennään, sitä enemmän nämä ilmiöt tulevat jarruttamaan maamme tuotantovoimien jatkuvaa kasvua. " (main, teos, s 68)

Hän ei ainoastaan oivaltanut tätä mahdollisuutta, hän osoitti myös oikean ratkaisun - nimittäin sosialistisen vallankumouksen edelleen kehittämisen taloudellisella alalla:

"Tehtävänä siis on likvidoida nämä ristiriidat kolhoosiomistuksen asteittaisella muuttamisella koko kansan omistukseksi ja tuotteiden vaihdon voimaansaattamisella - myöskin asteittaisesti - tavarankiertokulun tilalle. " (main. teos, s. 68)

Mutta vastavallankumoukselliset, jotka sieppasivat itselleen vallan Stalinin kuoleman jälkeen, tekivät tarkalleen päinvastoin. Sen sijaan että he olisivat muuttaneet kolhoosiomistuksen koko kansan omistukseksi he erottivat sen vielä yhteiskunnasta. Hruštšev nimittäin v. 1958 hajotutti kone- ja traktoriasemat ja luovutti niiden tuotantovälineet kolhooseille. Kun Stalin kuusi vuotta aikaisemmin puhui tästä vaihtoehdosta, hän osoitti, että se merkitsi historian pyörän kiertämistä taaksepäin ja että "se etäännyttäisi kolhoosiomistusta koko kansan omistuksesta... ei johtaisi lähemmäksi kommunismia, vaan päinvastoin veisi kauemmaksi siitä", että se asettaisi kolhoosit erikoisasemaan - "sillä, kuten tunnettua, eivät edes kansallistetutkaan tuotantolaitokset ole meillä tuotantolaitosten omistajia". Tästä myös "olisi seurauksena tavarankiertokulun vaikutuspiirin laajentuminen, sillä suunnaton määrä maataloustuotannon

työvälineitä joutuisi tavarankiertokulun piiriin" (main. teos s. 91) Tämä ensinnäkin "jarruttaa kulkuamme kohti kommunismia eikä sovi yhteen sosialismista kommunismiin siirtymisen perspektiivien kanssa", Marxistit nimittäin pitävät lähtökohtana "sitä tunnettua marxilaista teesiä, että siirtyminen sosialismista kommunismiin ja kommunistinen tuotteiden jakamisesta tarpeen mukaan sulkee pois kaikkinaisen tavaravaihdon, siis myöskin tuotteiden muuttumisen tavaraksi ja samalla myös niiden muodostumisen arvoksi" (main. teos s. 92) Toiseksi Stalinin mielestä tällainen askel voisi vieläpä johtaa kapitalismin palautumiseen Neuvostoliitossa:

"Arvostellessaan Dühringin ' talouskommunismia' Joka oli tarkoitettu toimimaan tavarankiertokulun oloissa, Engels todisti vakuuttavasti 'Anti-Dühringissään' että tavarankiertokulun olemassaolo on kiertämättä johtava Dühringin niin sanotut 'talouskommuunit' kapitalismin uudestisyntymiseen." (s. 92)

Kuinka hämähästi Stalin aavistikaan, että Hruštšev ja hruštševilaiset revisionistit toteuttaisivat kautta linjan muutamassa vuodessa ne revisionistiset näkökannat, joita vastaan hän tähän aikaan oli ryhtynyt taistelemaan!

Lopuksi täytyy tähdentää sitä, että Stalin tässä viimeisessä teoksessaan lähestyi oikeaa käsitystä myös sosialismin aikaisten antagonististen ja eiantagonististen ristiriitojen suhteesta. Hän ei siis ainoastaan osoittanut, että sosialismin aikana vallitsee ristiriita tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä. Hän lisäksi osoitti, että tämä ristiriita tietyissä olosuhteissa voi muuttua ei-antagonistisesta aidosti antagonistiseksi. Täten hän ennakoiki Mao Tse-tungin teoriaa oikeasta tavasta ratkaista kansankeskisiä ristiriitoja. Stalin kirjoitti: "Ristiriitoja on ehdottomasti ja niitä tulee olemaan, koska tuotantosuhteiden kehitys jää ja tulee jäämään jälkeen tuotantovoimien kehityksestä. Johtavien elinten harjoittaessa oikeata politiikkaa nämä ristiriidat eivät voi muuttua antagonistisiksi eivätkä asiat voi siinä suhteessa päätyä yhteentörmäykseen yhteiskunnan tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien välillä. On eri asia, jos me ryhtyisimme toteuttamaan väärää politiikkaa, esim. sellaista, jota toveri Jaroshenko meille suosittelee. Siinä tapauksessa yhteentörmäys on väistämätön ja meidän tuotantosuhteemme voivat muuttua mitä pahimmaksi jarruksi tuotantovoimien edelleen kehittymiselle. Tämän vuoksi on johtavien elinten tehtävänä huomata kehkeytyvät ristiriidat ajoissa ja ryhtyä aikanaan toimenpiteisiin niiden voittamiseksi mukauttamalla tuotantosuhteet tuotantovoimien kasvuun. Tämä koskee ennen kaikkea sellaisia taloudellisia ilmiöitä kuin kolhoosiryhmäomistus ja tavarankiertokulku." (s 67-68)

Tästä voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset:

1. Ensiksikin Stalin oli viimeisinä vuosinaan täysin selvillä ristiriidoista sosialistisessa neuvostoyhteiskunnassa.
2. Toiseksi Stalin jopa määritteli näiden ristiriitojen luonteen, nimittäin tuotantosuhteiden (kolhoosiomistus ja tavaratuotanto) ja tuotantovoimien välisen ristiriidan.
3. Kolmanneksi hän aavisti, että nämä ristiriidat tulisivat muuttumaan ei-antagonistisista antagonistisiksi, jos puolue ei harjoittaisi oikeaa politiikkaa,
4. Neljänneksi hänen kantansa näihin ristiriitoihin oli marxistis-leninistinen. Ne täytyi Stalinin mielestä ratkaista "kolhoosiomistuksen asteittaisella muuttamisella koko kansan omistukseksi ja tuotteiden vaihdon voimaansaattamisella - myöskin asteittaisesti - tavarankiertokulun tilalle".
5. Viidenneksi hän etäänjoi vastakkaisesta linjasta, jota Hruštšev ja hruštševilaiset revisionistit ajoivat otettuaan vallan käsiinsä Stalinin kuoleman jälkeen. Sen sijaan että he olisivat ajaneet sosialistista vallankumousta kohti kommunismia, kuten Stalin, he ovat koettaneet "vääntää historian pyörää taaksepäin" ja ryhtyneet "kapitalismin uudelleen pystyttämiseen".

YHTEENVETO

Stalinin kirjoitus "Dialektisesta ja historiallisesta materialismista" on tärkeä lisä marxismi-leninismiin. Se on jatkuvasti parhaita yhteenvetoja kommunistisesta maailmankatsomuksesta. Pedagogisessa selvytydessä se on vertaansa vailla.

Siinä on kuitenkin, kuten Stalinin myöhemmissä teoreettisissa teoksissa, joitakin virheitä ja puutteita. Pääsyyinä näihin on se, että Stalin ei kaikissa kohdissa soveltanut oikealla tavalla dialektisen materialismin ensimmäistä peruslakia, lakia vastakohtien ykseydestä ja taistelusta. Hän sovelsi sitä joskus väärin etenkin sosialismin aikaiseen luokkataisteluun. Tämän ohella hän yliarvioi välistä taistelua, välistä ykseyttä vastakohtien välillä. Syy tähän oli hänen eräänlaisessa subjektivismissaan, hän ei tukenut omia näkökantojaan riittävän perusteellisella todellisten olojen tutkimisella. Näin hän jossain määrin myös joutui erilleen kansasta eikä kyennyt toteuttamaan oikeaa politiikkaa kautta linjan. Se, että hän yliarvosti sosialistisen yhteiskunnan eri alojen välistä taistelua, ilmeni esim. siinä, että hän 1937 ja 1938 laajensi vastavallankumouksen nujertamisen

kenttää. Se, että hän yliarvioi vastakohtien ykseyttä ilmeni siinä, että hän aliarvioi luokkaristiriitoja ja luokkataistelua sosialistisessa Neuvostoliitossa. Stalin ei aina myöskään erottanut antagonistisia ristiriitoja ei-antagonistisista eikä kansan sisäisiä ristiriitoja kansan ja sen vihollisten välisistä ristiriidoista. Tästä oli tuloksena, että proletariaatin poliittista linjaa ei voitu aina ajaa ja että vastavallankumous häivytettiin maan alle sen sijaan, että se olisi vedetty päivän valoon, ja että sitä olisi osittain vahvistettu sen sijaan, että sitä heikennettiin. Tässä mielessä Stalin oli myös jossain määrin vastuussa siitä, että Hruštšov ja hruštševilaisen revisionistit saattoivat ottaa vallan käsiinsä hänen kuolemansa jälkeen. Viimeisinä vuosinaan Stalin kuitenkin lähestyi oikeaa katsantokantaa näissä kysymyksissä. Siksi ovat Stalinin vallankumouksellisen, marxilais-leniniläisen linjan ja modernien revisionistien porvarillisen linjan väliset ristiriidat periaatteellisia, perustavia ja ylitsepääsemättömiä. Ne kuuluvat kahteen täysin vastakkaiseen leiriin.

Pohjimmainen selitys Stalinin teoreettisille erehdyksille on historiallinen. Hän oli uranuurtaja ja joutui sen tähden pakostakin tekemään erehdyksiä. Tietysti virheitä ja erehdyksiä olisi voitu rajoittaa, jos ne olisi oikaistu aikaisessa vaiheessa ja jos poliittista linjaa olisi kokeiltu pienessä mittakaavassa, ennen kuin se toteutettiin suuressa. Mutta tämäkin tietämys on osittain seurausta siitä, että Stalin ei jakanut sitä! Stalinin virheet ja erehdykset olivat niissä olosuhteissa suureksi osaksi väistämättömiä. Ne ovat myös erottamattomasti sidottuja suureen ja perustavaan kysymykseen proletariaatin diktatuurista kansainvälisen kommunistisen liikkeen murrosvuosien aikana. Siksi niihin ei voi suhtautua kevyesti eikä missään tapauksessa palauttaa niitä kysymykseen henkilöpalvonnasta". Se, kuinka suhtaudutaan kysymykseen Stalinista, on tämän vuoksi luokkanäkökantakysymys; asetutaanko proletaariselle vai porvarilliselle kannalle.

Kestää kauan, ennen kuin Stalinin historiallista panosta voidaan arvostella kaikilta puoliltaan. Niitä vallankumouksellisia, joiden tehtäväksi on annettu vallankumouksen toteuttaminen käytännössä, on aina kuvattu vastavallankumouksen verisinä vihollisina. Näin oli Cromwellin ja Robespierren, Saint-Justin ja Rosa Luxemburgin laita. Tulevaisuuden historioitsijat siksi varmastikin arvostelevat Stalinin virheitä samoin, kuin Lenin arvosteli Marxin ja Engelsin erehdyksiä:

"Tällaiset virheet - virheet vallankumouksellisen ajattelun jättiläisissä, jotka yrittivät kohottaa ja itse asiassa kohottivatkin koko maailman proletariaatin pienten, arkisten ja merkityksettömien tehtävien tason yläpuolelle - ovat tuhat kertaa jalompia ja suurenmoisempia ja historiallisesti arvokkaampia ja todempia kuin täydellinen viisaus virallisessa liberalismissa, joka laulaa, ulvoo, vetoaa ja nuhtelee vallankumouksellisesta turhuuksien turhuudesta, vallankumouksellisen taistelun mitättömyydestä ja vastavallankumouksellisten "perustuslaillisten" mielikuvien sulokkuudesta."

Stalin oli epäilemättä suuri marxisti-leninisti, suuri proletaarivallankumouksellinen. Hänen teoreettinen työnsä, mukaan lukien kirjoituksen dialektisesta ja historiallisesta materialismista, on häviämätön apu kansainväliselle kommunistiselle liikkeelle.

Bo Gustafsson 20. lokakuuta 1967.

Jyväskylän kommunististen nuorten valistustyöryhmän version mukaan.

Stalin, Josif 2005. Dialektisesta ja historiallisesta materialismista. Sosialismi.net.